

De veearts in huis: met een beschrijving van meer dan 100 van de meest gebruikte geneesmiddelen voor dieren

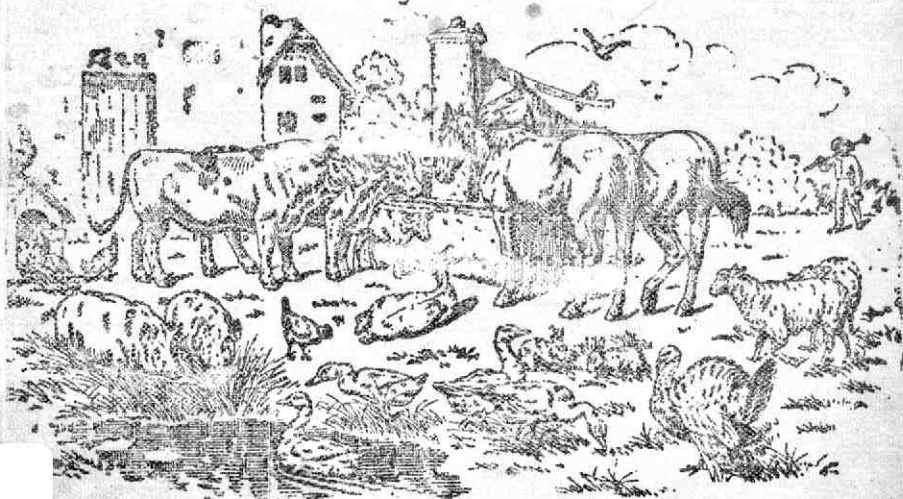
<https://hdl.handle.net/1874/227846>

Practisch! Goedkoop! Vertrouwbaar!

Wenken en Raadgevingen

voor zuinige Landbouwers.

„De Veearts in Huis”

Met een beschrijving van meer dan 100
van de meest gebruikte

Geneesmiddelen voor dieren

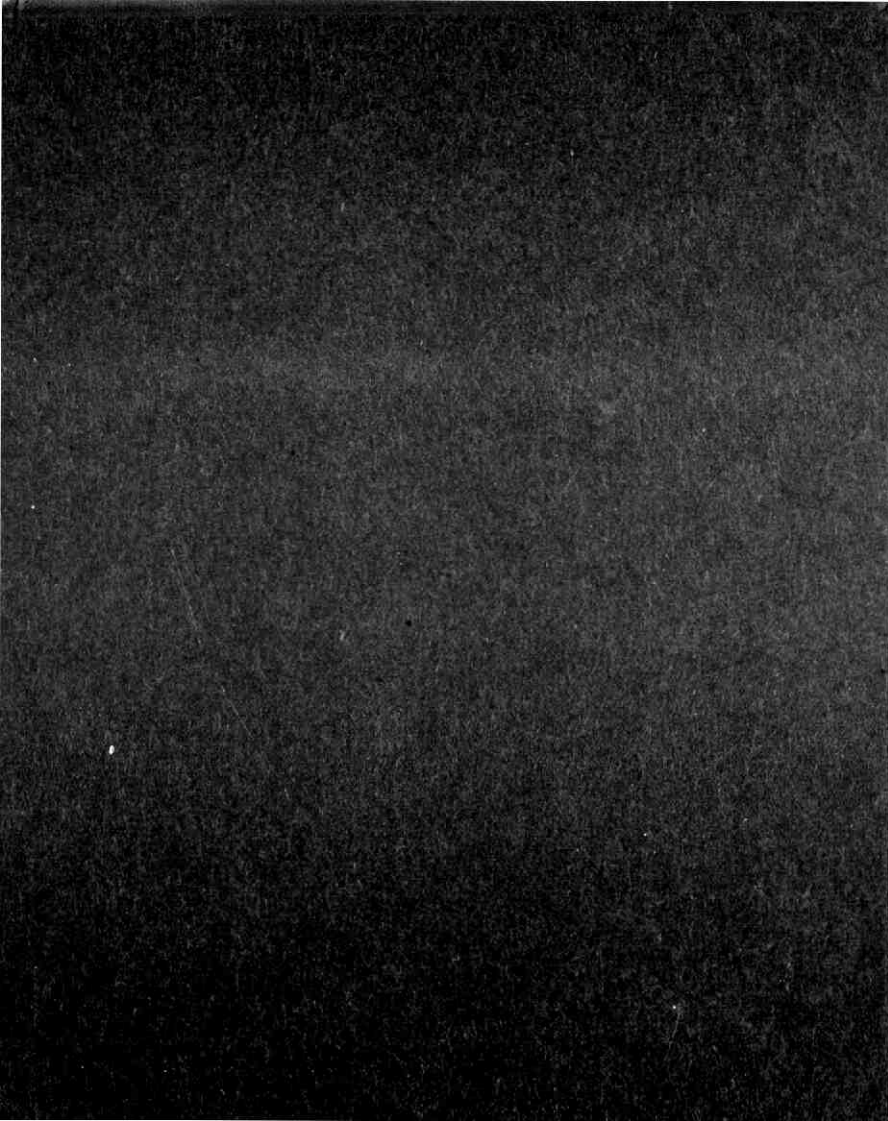
DOOR

H. LAMMERS HJz., Pharmaceut.

VELP BIJ ARNHEM

E1.100.390.

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

2911 725 0

gec. mm 2605

V. J. C. 1381

WENKEN EN RAADGEVINGEN VOOR
ZUINIGE LANDBOUWERS.

„DE VEEARTS IN HUIS”

MET EEN BESCHRIJVING VAN
MEER DAN 100 VAN DE MEEST GEBRUIKTE
GENEESMIDDELEN VOOR DIEREN,

DOOR

H. LAMMERS HJz,
PHARMACEUT.

VELP BIJ ARNHEM.

Prijs : 50 Ct

C. 1910

INHOUD.

1. Ziekten van paarden.

	Bladz.		Bladz.
Abnormale Ontlasting	22	Hazenhak	56
Gebrek aan eetlust	11	Kloven in den hoof	51
Oogontsteking	49	Ziekten der hoeven	51
Buikpijn	26	Verlamming in de lenden	63
Bloedverlies.	50	Egelsvoet	55
Verlamming in den schoft	58	Keelziekten	35
Dampigheid	37	Verlamming in de knieschijf	57
Darmjicht	26	Kniewzam	53
Darmcatarrh	22	Koliek	26
Droes. Droesgezwel	35	Hitte. Temperatuurs- verhooging	38
Ziekten van de keelklieren	35	Gewrichtszwam. Uitwas	53
Diarrhee. Buikloop	22	Kreupelheid.	57
Brand. Ontsteking.	21, 38	Longontsteking.	35
Bevriezen	63	Maagpijn.	11
Hielgezwel	62	Maagontsteking.	25
Koorts	21	Maagcatarrh.	11
Klauw- en Voetgallen	62	Maagoverlading	9
Gezwellen	22	Mondzeer. Tongblaar.	45
Uitvallen der haren	70	Hielgezwel. Mok	55
Hals- of Keelklieren	52	Nierontsteking	29
Blaaskoliek , ...	29	Dikke hak. Piephak	56
Te overvloedige Urine- loozing	30	Kniesgezwel. Knieboogs- kloven. Rasp	55
Belemmering op het water	29		

	Bladz.		Bladz.
Rheumatische Hoef- ontsteking	43	Straalverrotting. , . .	61
Rheumatiek	43	Straal- of Hoefkanker. .	61
Zadelwonden	55	Verkoudheid	35
Ontsteking van het Sprongewricht	58	Peesknoop, Schuifelbeen.	53
Verlamming in de schouders.	53	Verzwikken. Verstappen.	53
Lendelamheid	54	Slechte spijsvertering. .	11
Zenuwknoop	53	Storing in de spijs- vertering	9
Spat	58	Verstuiking	53
Kniegallen	62	Verstopping	9, 11, 19
Versteende gallen	63	Witte Vloed	44
Legger	53	Kwetsing van de schoft.	56
		Wonden	63
		Wormziekten	30

2. Ziekten van runderen.

Abnormale ontlasting.	22	Belemmering op het water	29
Gebrek aan eetlust	11	Hitte. Temperatuursver- hooging	38
Oogontsteking	49	Verlamming in de lenden	54
Windzucht	17	Klauwzeer	45
Diarrhee. Buikloop	22	Kreupelheid	57
Brand. Ontsteking.	38	Lekzucht. Likziekte	16
Uiergezwel	22	Longontsteking	36
Koorts	21	Kniezwam	53
Gewrichtszwam	53	Maagpijn	11
Uitblijven van de geslachts- drift	44	Maagontsteking.	25
Gezwellen	22	Maagcatarrh	11
Blaaskoliek	29	Maagoverlading	9
Te overvloedige urine- loozing	30	Mond- en Klauwzeer. . . .	45
		Gebreken in de melk	39

	Bladz.		Bladz.
Zog- of Melkkoorts	31	Ongedierte	73
Te weinig melk geven	32	Slechte spijsvertering	11
Nierontsteking	29	Verstuiking	53
Verlamming in de schoft	53	Verstopping	9, 11, 19
Verlamming in de lenden	54	Witte vloed.	44
Zenuwknoopen	53	Wonden.	63
Legger	53	Wormziekte.	30
Peesknoopen. Schuifelbeen	53	Storing in de spijsvertering	9
Verzwikken. Verstappen	53		

3. Ziekten van varkens.

Abnormale ontlasting	22	Maagontsteking.	25
Gebrek aan eetlust	11	Maagcatarrh	11
Oogontsteking	49	Maagoverlading	9
Bloedverlies.	50	Mond- en Klauwzeer.	42
Worg. Keelontsteking	14, 41	Miltvuur.	38, 41
Darmcatarrh	22	Pokken	40, 41
Diarrhee. Buikloop	22	Vlekziekte	38, 41
Bevriezen	63	Slechte spijsvertering	11
Hoesten	37	Storing in de spijsvertering	9
Klauwzeer	45	Verstopping.	9, 11, 19
Krampen	42	Wonden.	63
Maagpijn.	11	Wormziekte.	30

4. Ziekten van schapen,

Abnormale ontlasting.	22	Diarrhee. Buikloop	22
Gebrek aan eetlust	11	Ontsteking	21
Oogontsteking	49	Koorts	21
Lintworm	70	Gezwellen.	22
Bloedverlies.	50	Hitte. Temperatuursver- hooging	38
Darmcatarrh	22		

	Bladz.		Bladz.
Klauwzeer	71	Gebreken in de melk	33
Diarrhee bij lammeren	72	Te weinig melk geven	32
Likzucht, -ziekte	16	Schurft	71
Longwormziekte	71	Slechte spijsvertering	11
Maagpijn	11	Storing in de spijsvertering	9
Maagontsteking	25	Verstopping	9, 11, 19
Maagcatarrh.	11	Wonden	63
Maagoverlading	9	Wormziekte	30
Mond- en Klauwzeer.	45		

5. Ziekten van geiten.

Abnormale ontlasting	22	Maagoverlading	9
Gebrek aan eetlust	11	Mond- en Klauwzeer.	45
Oogontsteking	49	Melkgebreken	33
Bloedverlies.	50	Te weinig melk geven	32
Brand. Ontsteking.	38	Slechte spijsvertering	11
Uiergezwel	22	Storing in de spijsvertering	9
Gezwellen	22	Verstopping	9, 11, 19
Klauwzeer	45	Wonden	63
Maagpijn	11	Wormziekte	30
Maagontsteking.	25	Zogkoorts	31
Maagcatarrh.	11	Ongedierte	73
Diarrhee	22		

6. Ziekten van honden.

Oogontsteking	49	Oorpijn	65
Bloedverlies	50	Oorworm	66
Diarrhee. Buikloop	64	Schurft	65
Maagpijn	11	Rheumatiek	65
Maagcatarrh.	11	Hondenziekte	65
Maagoverlading	9	Ongedierte	73

	Bladz.		Bladz.
Storing in de spijsvertering	9	Wonden	63
Verstopping	9, 11, 19	Wormziekte	25

7. Ziekten van pluimgedierte.

Ontsteking van de smear- klier (Pip)	66	Zwakte. Verbuiging in de beenderen	68
Kalkpooten	67	Borst- neus- en luchtpijp- catarrh	69
Bevroren kam	67	Croup en Diphtheritis	69
Poederkam	67	Diarrhee	25
Rheumatisme	68		
Verstopping	—		

8. Verscheidenheden.

Kalmeerpoeder voor koeien en varkens	49	Insectenpoeder	
Paardevliegenuolie	76	Luizenzalf	73
Paardevliegenzalf	73	Mestpoeder voor koeien, var- kens, schapen, geiten enz.	
Bronspoeder voor koeien en varkens	48	Muizengif	
Boterkleursel	75	Voederen, verplegen en fokken van paarden	49
Boterpoeder	74	Rattengif	
Desinfecteerolie	74	Restitutiewater	57
Conserveeringszout voor eieren	76	Zuiveringspoeder voor paarden, koeien en schapen	49
Eierleggen	74	Voorbehoedpoeder voor honden	64
Vreetpoeder voor schapen en geiten	72	Drachtigheidspoeder voor koeien	44
Hoeflijm	51	Ongedierte	73
Hoefzalf	51		
Hoenderpoeder	74		

INLEIDING.

Zonder twijfel is 't van het grootste gewicht, om bij de in het landbouwbedrijf voorkomende storingen, veroorzaakt door het plotseling ziek worden der huisdieren, spoedig raad te kunnen schaffen. Doordat hij dikwijls op hulp moet wachten, kan de eigenaar dikwerf een zwaar verlies lijden door den dood van een dier, dat groote waarde bezit.

Dank zij zijn hedendaagsche ontwikkeling, is de landbouwer meestal in staat, de ziekten der huisdieren te onderscheiden. Gewoonlijk ontbreekt het hem slechts aan de doelmatige geneesmiddelen, om die ziekten snel en met goed gevolg te kunnen bestrijden.

Te dien einde zal dit boekje (zonder daarom de zaakkundige kennis van den veearts in alle gevallen ontbeerlijk te willen maken), den landbouwer in dringende gevallen, of wanneer een veearts 't zij in 't geheel niet, 't zij slechts met groote offers te ontbieden is, als raadsman ter zijde staan met doelmatige wenken en het aanwijzen van beproefde geneesmiddelen.

De schrijver heeft op grond van jarenlange ondervinding in verschillende landen in dezen bijzonderen tak der artseneijkunde, een verzameling van geneesmiddelen voor dieren bijeengebracht, die aan de hierbo-

ven vermelde behoeften voldoen. Daarin wordt den landbouwer zoowel tegen de meest voorkomende inwendige ziekten van den veestapel, als tegen uitwendige gebreken, vooral het uiterlijk schoon (in 't bijzonder der paarden) betreffende, een aantal middelen ten dienste gesteld, die, tengevolge hunner zaakkundige, afdoende samenstelling, van steeds betrouwbare werkdadigheid zijn.

Iederen voorzichtigen landbouwer is hier de gelegenheid geschonken, zich tegen de bovenvermelde misstanden te wapenen.

Het verdient aanbeveling vooral *die* in dit werkje aangegeven geneesmiddelen in voorraad te hebben, die een zekere werking hebben tegen acute ziekten, als: **koliek** bij paarden, **windzucht** der koeien, **miltvuur** en **vlekziekte** der varkens, enz.

Enkele geneesmiddelen, die doorlopend ingegeven moeten worden, onderscheiden zich door hun gehalte aan phosphorzure kalk, deze hebben de dieren noodig voor de vorming en instandhouding hunner beenderen en zij wordt door het voedsel, op zichzelf, niet in voldoende hoeveelheid aan het lichaam verstrekt, daarom wordt de voor den opbouw van het organisme benoodigde hoeveelheid phosphorzure kalk aan de spieren en zenuwen onttrokken. Dit heeft ten gevolge, dat **met** de verwekking der beenderen enz. ook vernagening, uitputting, zwakte en ziekelijkheid optreden.

Anders is het echter gesteld, als de phosphorzure kalk door toegift bij het voeder, aan het lichaam der dieren in rijke mate wordt toegevoerd. (Zie No 43.)

Is in de behoefte der beenderen aan phosphorzure kalk voorzien, dan komt het overschot aan de spieren

en zenuwen ten goede. Deze worden daardoor krachtiger en geven het dier hard, stevig vleesch, 't geen arbeidverrichtende dieren energie en weerstandsvermogen, aan andere dieren een productievermogen schenkt.

Zelfs indien meer phosphorzure kalk gevoerd werd, dan strikt noodig is, zoo is dat nog geen verkwisting, want de niet-verbruikte, d. w. z. de niet in bloed, melk, spieren, zenuwen, beenderen, enz. overgegane phosphorzure kalk, komt door de uitwerpselelen in de mest terecht en maakt deze rijker aan een stof, die een grooter productie van het land tengevolge heeft — daar phosphorzure kalk het hoofdbestanddeel is van alle kunstmeststoffen.

De phosphorzure kalk is voor alle veesoorten aan te bevelen, bovenal echter voor alle drachtige, zoogende of melkgevende dieren en voor aankomend jong vee. De drachtige dieren moeten niet alleen hun eigen beenderen voeden en onderhouden, maar ook voor het embryo een nieuw beendergestel vormen.—

Het melkgevende of zoogende dier moet vergoeding hebben voor de aanzienlijke hoeveelheid kalk, die het dagelijks door haar melk afstaat; bovendien verlangt men, dat de melk veel kalk bevat, opdat zij een deugdelijk voedsel voor het zuigende dier zij en ook een krachtig voedsel voor kinderen. Een melk-koe, die dagelijks 15 Liter melk geeft, staat daarin het phosphorzuur van 50 Gram phosphorzure kalk af; daarvoor moet vergoeding gegeven worden, indien men wil, dat de koe steeds goede melk blijft geven en niet per slot van rekening te gronde gaat.

Het aankomende jonge dier eindelijk, dat geen moedermelk meer krijgt, heeft kalkrijk voedsel noodig,

daar hiervan de vorming der beenderen, den bouw van het dier in den eersten graad afhankelijk is. De landbouwer moet dus de *melkkoeien, het jonge vee, de schapen, de lammeren, de fokmerrien, de veulens en de varkens zonder voorbehoud een toegift van phosphorzure kalk bij het voeder geven.*

In het mestpoeder (No. 43) zijn groote hoeveelheden twee-basisch phosphorzure kalk opgenomen. Men moet vooral in 't oog houden, dat de phosphorzure kalk *op zichzelf* niet zoo geschikt is, maar dat juist de werking afhankelijk is van de voortreffelijke samenstelling van de veevoerders, al naar het bijzondere doel, waarvoor ze bestemd zijn.

(Bestellingen worden steeds per omgaande tegen rembours of bij vooruitbetaling verzonden. Verpakking wordt niet berekend.)

Bij bedragen van 10 Gulden af vrachtvrij.					
"	"	"	20	"	5 ⁰ / ₀ korting.
"	"	"	30	"	10 ⁰ / ₀ "
"	"	"	40	"	15 ⁰ / ₀ "
"	"	"	50	"	20 ⁰ / ₀ "

Lijst van alle geneesmiddelen in dit boekje opgenomen.

---

1. Universeel Purgeerpoeder.
2. Universeel Zuiverings- en Spijsverteringszout.
3. Spijsverteringsdruppels voor paarden en runderen.
4. Engelsch paardenpoeder,
5. Zwitsersch veepoeder.
6. Universeel varkenspoeder.
7. Likzuchtpoeder.
8. Engelsche Tympaniet-essence.
9. Windzuchtpoeder.
10. Poeder tegen hittigheid en ontsteking.
11. Gezwelzalf.
12. Uierzalf. Ontstekingszalf.
13. Diarrheedruppels voor kalveren.
14. Diarrheepoeder voor kalveren.
15. Diarrheepoeder voor varkens.
16. Diarrheepoeder voor paarden.
17. Diarrheepoeder voor koeien.
18. Diarrheepoeder voor schapen en geiten.
19. Diarrheepoeder voor ganzen, eenden en kippen.
20. Koliektinctuur of Krampdruppels.
21. Poeder tot bevordering der urineloosing.
22. Poeder tot regeling der urineloosing.
23. Wormpoeder voor paarden en runderen.
24. Wormpoeder voor varkens en schapen.
25. Echt Welzenpoeder (Middel tegen Zogkoorts.)
26. Universeel Melk- en Nutpoeder.
27. Melkpoeder voor schapen en geiten.

28. Melkzuiveringspoeder.
29. Droespoeder.
30. Droes- of Keelziektedroppels
31. Poeder tegen dampigheid.
32. Hoestpoeder voor varkens.
33. Vlekziekte- en Miltvuurpoeder.
34. Vlekziekte- en Miltvuurolie.
35. Miltvuur- en Vlekziektedroppels.
36. Vlekziekte- en Miltvuurtinctuur.
37. Middelen tegen Kramp (zoogenaamd Gebrek) bij varkens
38. Bevangenheids- en Rheumatiekpoeder.
39. Vloedtinctuur.
40. Antiseptische essence.
41. Mond- en Klauwzeerpoeder.
42. Waschessence tegen Mond- en Klauwzeer.
43. Mestpoeder voor runderen, varkens en schapen
(„Lammers Veepoeder“).
44. Stier-, runder-, of bronstpoeder voor koeien.
45. Bronstpoeder voor varkens.
46. Kalmeerpoeder voor koeien.
47. Poeder tegen ridsigheid van varkens.
48. Zuiveringspoeder voor paarden, runderen, schapen, enz.
49. Oogbalsem.
50. Bloedstillende essence.
51. Negenderlei gewrichtsolie.
52. Hoefzalf. Hoefvet.
53. Hoeflijm. kwaliteit I en II.
54. Smeersel tegen kliergezwollen.
55. Essence voor peesknoopen, enz.
56. Smeersel tegen peesknoopen, kniezwam, gewrichtszwam, zenuwknoopen, enz.

57. Smeersel tegen lendelamheid.
58. Waschwater tegen b) Kniegezwel a) Hielgezwel.
59. Poeder tegen a) Kwetsing van de schoft b) Zadelwonden.
60. Universeele bijtende zalf tegen a) Hazenhak b) dikke Hak.
61. Restitutiewater.
62. Roode Engelsche Spatpleister.
63. Universeel spatzalf tegen a) Spat- b).
64. Waschessence tegen straalverrotting.
65. Poeder tegen straalverrotting.
66. Poeder tegen straal- of hoefkanker.
67. Zalf tegen gallen.
68. Middel tegen versteende gallen.
69. Wondbalsem.
70. Universeele heezalf.
71. Voorbehoedpoeder voor honden.
72. Diarrheepoeder voor honden.
73. Poeder tegen hondeziekte.
74. Wormpoeder voor honden.
75. Rheumatiekwater voor honden.
76. Oorolie voor honden.
77. Schurftolie voor honden.
78. Waschwater tegen Pip.
79. Kalkpootenzalf.
80. Tinctuur tegen bevroren kam.
81. Kamwondtinctuur.
82. Wassching tegen poederkam.
83. Zalf tegen poederkam.
84. Rheumatoline voor pluimvee.
85. Tweebasisch phosphorzure kalk.
86. Borstpoeder voor pluimgedierte.

87. Croup- en Diphteritis penseelvocht.
88. Kracht- en Voedingspoeder "Veevreugde."
89. Melk- en Mestpoeder "Boerenlust."
90. Middelen tegen het uitvallen der haren van de paarden.
91. Schurftolie voor schapen.
92. Lintwormpoeder voor schapen.
93. Longwormpoeder voor schapen.
94. Vreetpoeder voor schapen en geiten.
95. Diarrheepoeder voor lammeren.
96. Insectenolie voor veeluizen.
97. Insecten,- luizen- of paardevliegenezalf.
98. Waschpoeder voor vee.
99. Ontsmettingsolie.
100. Kippenpoeder.
101. Boterpoeder.
102. Boterkleursel.
103. Zout om de eieren te conserveeren.
104. Paardevliegenuolie.
105. Conserveeringszout.

INWENDIGE ZIEKTEN.

Overlading van de maag.

Het komt dikwijls voor, dat door te overvloedig gebruik van voedsel (te veel eten) een overmatige uitzetting en bezwaring van de maag veroorzaakt worden. Het gevolg is dan: *storing in de spijsvertering*. Het meest geschiedt dit, als de dieren door lichamelijke inspanning uitgeput zijn of als ze een zwakke maag hebben en te gulzig vreten. 't Spreekt vanzelf, dat in sommige gevallen ook het voedsel de aanleidende oorzaak kan wezen. Moeilijk verteerbare, opzwellende voedingsmiddelen zijn het gevaarlijkst; in 't bijzonder: graanvruchten of meel, grof-gemalen koren dat te droog gevoerd wordt, erg vette klaver of te versch hooi.

Ofschoon storing in de spijsvertering nog geen eigenlijke ziekte-toestand is, zoo kan uit de verwaarloozing ervan licht een gevaarlijke ziekte ontstaan, als b.v. verschillende maag- en darmziekten, koliek, windzucht, diarrhee enz.

Een storing in de spijsvertering openbaart zich door *steunen en geeuwen, angst, (vreesachtigheid), lusteloosheid en traagheid, veelvuldig en zeer lang gaan liggen*; de dieren vreten niet meer en bovendien valt een volkomen stilstand in de functie der spijsverterings-organen te constateeren.

Behandeling: Zoo de bovengenoemde kenteekenen zich voordoen, is het hoofdzak voor een spoedige

doorstraling van het lichaam te zorgen en hiertoe bediene men zich van het

1. Universeel Purgeerpoeder.

Dit is een voortreffelijk middel, dat gebruikt kan worden bij paarden, runderen kalveren en varkens, zoowel in gevallen van storingen in de spijsvertering als van hardlijvigheid en verstopping.

Gebruiksaanwijzing: Bij paarden en koeien geve men het poeder in 2 dagen en wel: den eersten dag op de nuchtere maag één derde, 's avonds weer een derde en des anderen daags op de nuchtere maag nog een derde.

Het poeder smaakt vrij bitter en 't is daarom raadzaam het niet op het voer te strooien, maar ieder deel, met water aangemengd, in den bek te strijken. Voor kalveren en varkens is een half pakje genoeg, dat, precies als boven, ook in drieën gegeven wordt. Voorts is het noodig, den geheelen dag door, het zieke dier met wollen doeken het lichaam (de buikstreek) goed af te wrijven en het op den dag, dat er ingegeven wordt, niet te voeren.

Als men dit poeder nauwkeurig volgens voorschrift ingeeft, treedt reeds binnen eenige uren beterschap in, d. w. z. de aanval is voorbij, hoewel het dier nog niet volkomen gezond is. Om instorting te voorkomen, moet men nog gedurende langen tijd licht verteerbaar voedsel geven in kleine hoeveelheden. Nog beter is het als men op het voer bij elken maaltijd een kleine lepel vol *Universeel zuiverings- en spijsverterings-zout* geeft met een lepelvol gentiaan, tot de zwakte der spijsverteringsorganen voorbij is.

2. Universeel Zuiverings- en Spijsverterings-zout.

Dit voortreffelijke, uit volkomen onschadelijke, vaak beproefde minerale geneesmiddelen samengestelde zout, is het beste middel voor dieren, bij welke zich gebrek aan eetlust en slechte spijsvertering voordoen. Het zuivert het bloed, wekt den eetlust op en regelt de digestie.

Men noemt het met recht „universeel” zuiverings-zout, want bij elke zuivering van het lichaam (voor inwendig gebruik) kan het toegepast worden. Het is niet voor bepaalde ziekten bestemd, maar moet op verschillende tijden, hoofdzakelijk in voor- en najaar bij verandering van voedsel gegeven worden.

Gebruiksaanwijzing: Men geeft bij iederen maaltijd één eetlepel vol, met drie eetlepels veezout vermengd, op het voedsel, dat met water een weinig bevochtigd is.

Gebrek aan eetlust. Slechte spijsverteering. Maagcatarrh.

Slechte spijsverteering der herkauwers.
Verstopping van de boekpens.

In dit hoofdstuk zijn alle ziekten samengevat, die hoofdzakelijk ontstaan door een ontsteking van de slijmhuud van maag en darmen, bij herkauwers door zwakte en werkeloosheid der drie voormagen.

De oorzaken zijn doorgaans in slecht voeder te zoeken. *Slecht* kan het voedsel worden, wanneer het in gisting geraakt, of als het in een onreine voederbak gegeven wordt; voorts kan het voeder ook door toe-

voeging van andere slechte stoffen bedorven worden. Behalve het voedsel kunnen ook kouvatten, groote lichamelijke inspanning of een stoffige, vuile stal de directe oorzaken zijn.

De ziekten openbaren zich door gebrek aan eetlust, opzwellling van het lijf, lichte buikpijn, onregelmatige pols, dikwijls ook koorts.

De eetlust is tijdelijk verminderd, de dieren worden zeer kieskeurig in hun voedsel, vreten doornat stroo, likken aan muren en voederbak; ook is de dorst minder.

De uitwerpselen zijn òf droog en hard, dikwijls met slijm bedekt (verslijming) òf week, papperig en slecht verteerd (zwakte in de spijsverterings-organen); zij hebben meestal een walgelijke reuk (bedorvan maag).

De tong is beslagen, de slijmhuid van den bek is vuil, met dik vocht bedekt of ook wel volkomen droog, de rand van het tandvleesch wordt bleek, dikwijls ook blauwachtig rood.

Behandeling: Allereerst moet er voor gezorgd worden, dat de stoelgang weer geregeld zij, men geve dus een laxeermiddel en wel het

Universeel Purgeermiddel (No. 1).

Is de ontlasting geregeld, dan geeft men :

paarden : het <i>Engelsche paardenpoeder No. 4.</i>	} Zie de lijst pag. 5.
runderen : het <i>Zwitserse veepoeder No. 5.</i>	
varkens : het <i>Universeel varkenspoeder No. 6.</i>	

Bij deze poeders kan men nog kleine hoeveelheden keuzout of Universeel zuiveringszout voegen.

Van groot gewicht is het nog langen tijd ligter teerbaar voedsel in kleine hoeveelheden te geven,

liever te weinig dan te veel. Het is beter den dieren matige beweging te verschaffen (zonder inspanning), dan voortdurende rust. De overgang tot gewoon voedsel moet uiterst geleidelijk zijn.

Als na-kuur kan men nog bittere, geurige poeders door het voedsel mengen, als : kalmoes, gentiaan, laurierpoeder en jeneverbessenpoeder.

4. Engelsch Paardenpoeder.

Dit poeder voorkomt de voornaamste paardenziekten, als men het geregeld geeft. Het beperkt de slijm-afscheiding en verhoedt den overgang tot snotziekte. Voorts bevordert het den eetlust, maakt het paard moedig en fier en geeft het een fraai uiterlijk, n.l. zeer mooie, gladde haren.

Van dit poeder geeft men elk paard bij iederen maaltijd een lepelvol op het drinkwater. Bij snotziekte moet men de portie verdubbelen.

5. Zwitsersch Veepoeder.

Dit poeder zuivert de ingewanden, sterkt de maag, bevordert de ontlasting en urineloosting, zuivert het bloed, voorkomt hitte.

Tevens drijft het de overtollige gal af, verdrijft windzucht en is een uitstekend middel tegen ontsteking of dampigheid in de longen.

Gezond vee geeft men 2 maal per week twee lepels zout met zemelen vermengd op vochtig gemaakt voer. Is echter bij een os of koe reeds een ziekte uitgebroken, dan geeft men dagelijks 2 à 3 lepels tegelijk.

Jong vee geeft men naar den leeftijd een halven tot een heelen lepel.

6. Universeel Varkenspoeder.

Dit poeder heeft zich in korten tijd groote bekendheid verworven, daar het niet alleen bij de meeste varkensziekten de beste diensten bewijst, maar ook omdat het 't beste voorbehoedmiddel is tegen vlek-ziekte, miltvuur, en de zoo gevaarlijken worg of keelontsteking.

De spreuk: „Ziekten voorkomen is gemakkelijker dan ziekten genezen,” geldt vooral voor de bovengenoemde varkensziekten.

Men moet daarom niet wachten tot de ziekten zich voordoen, maar het Universeel Varkenspoeder geregeld geven, liefst dagelijks een lepelvol door het drinken gemengd.

Bemerkt men, dat een ziekte in aantocht is, dan geve men driemaal daags telkens een lepelvol.

Een hoofdvereischte is, dat de hokken heel zindelijk gehouden worden.

Dit poeder maakt ook, dat het dier een buitengewone eetlust toont en het snel en zeker *vleezig* en *zeer vet* wordt.

Varkens met zwakke beenderen

geve men het onder No. 43 genoemde mestpoeder, en wel voor zeugen, zolang de biggen nog zuigen, onder toevoeging van eenig veezout. Biggen daarentegen, die niet meer zuigen, geve men het mestpoeder met een flinke toevoeging van melksuiker.

Bovendien late men de dieren zich veel in vrijheid (buiten het hok) bewegen.

Likzucht. Likziekte.

Genieten van vreemdsoortig voedsel. Ontaarding van den eetlust.

Likzucht is de volgende ziekte, die ontstaan kan door storing in de spijsvertering; zij wordt veroorzaakt: 't zij door zuren in maag en ingewanden, 't zij door gebrek aan minerale voedingsstoffen.

Men noemt deze ziekte ook wel *knaagziekte*, daar het zieke dier aan alles knaagt; het belikt kribben muren, vreet kalk, aarde, haren, afval van leer, enz.

Men onderscheidt:

1. de likzucht of knaagzucht der runderen;
2. de likzucht der kalveren;
3. het wolvreten der schapen en lammeren.

a. Likzucht der runderen.

Het veelvuldigst komt deze ziekelijke toestand bij het rund voor; de likzucht doet zich meestal voor bij stalvoeding, zelden bij vee, dat in de weide loopt. De aanleidende oorzaak schuilt in verkeerde voeding, en in sommige streken door gebrek aan keukenzout; voorts door gebrek aan phosphorzure kalk of te sterke zuurvorming in maag en ingewanden; eindelijk door langdurige prikkeling der spijsverteringsorganen. Men moet daarom vermijden:

- I. zuur voedsel van veenachtige weiden;
- II. hardstengelig voedsel met veel winterstroo en ten slotte
- III. onregelmatige voeding en onreinheid in kribben en stallen.

b. Likzucht der kalveren.

Bij kalveren treft men dikwijls aan, dat zij zichzelf of andere dieren, voorts muren, kribben enz. belikken. In de meeste gevallen is dit meer speelsheid en kan gemakkelijk tegengegaan worden door het vroegtijdig voeren van hooi. Duurt het dan nog voort, dan kan de oorzaak liggen in veel zuren in de maag of gebrek aan moedermelk.

In dat geval heeft men te zorgen, dat de kalveren zoo spoedig mogelijk aan ander voedsel gewend worden; aan oudere kalveren kan men één of tweemaal daags *likzuchtpoeder* geven en moet men dat met melk, warm van de koe, vermengd ingieten.

c. Wolvreten van schapen.

Deze zeer lastige kwaal treft men heel dikwijls aan. Met groote gulzigheid vreten de schapen zich de wol af; jonge lammeren beknabbelen de wol aan het uier van de moeder.

Ook hier moet men de oorzaak in verkeerd voedsel zoeken; bij lammeren zijn de omstandigheden als bij de kalveren.

Voor schapen moet men een sterke voeding met rauwe aardappels en ligt verzurend voedsel geheel vermijden.

Ook gebrek aan keukenzout is een veelvuldig voorkomende oorzaak.

Verwijdert men de knagende schapen van de overige, dan kan men deze voor de ziekte behoeden.

Behandeling: In alle gevallen van likzucht is dadelijke voederverandering een eerste vereischte; daarna

voere men het *likzuchtpoeder No. 7*, één- of tweemaal daags een koffielepel.

In het drinkwater geeft men kleine beetjes veezout. Daar deze ziekte als ze niet vroeg genoeg tegengegaan wordt, dikwijls ernstige gevolgen na zich sleept, als: ziekte in de beenderen of uittering, moet geen landbouwer talmen, maar bij de eerste verschijnselen helpend tusschenbeide komen.

7. Likzuchtpoeder. Rimpacher knaagpoeder.

Likzucht is, zooals bekend is, eene ziekte, die bij verwaarloozing beenderziekten en zelfs uittering ten gevolge kan hebben. Men zegt van deze ziekte terecht, dat de dieren op hun bloed teren, want alle goede sappen, die nog voorradig zijn, worden verbruikt, omdat de dieren overal aan likken, het goede voedsel niet vreten willen en alle denkbare stoffen verorberen, die niet de minste voedingswaarde bezitten, integendeel vaak schadelijk zijn.

Men moet daarom niet talmen, maar bij het eerste verschijnsel der likzucht dadelijk het *likzuchtpoeder* geven en het gebruik daarvan langen tijd volhouden.

Gebruiksaanwijzing: Men geve bij iederen maaltijd 4 lepels vol likzuchtpoeder met 4 lepels veezout vermengd op het met water vochtig gemaakte voedsel.

Opzwellen. Trommelzucht. Windzucht.

De oorzaak van deze hoogst gevaarlijke ziekte is een ziekelijke gasontwikkeling, bij paarden in de maag, bij herkauwers in de darmen. Zij komt ook wel bij varkens voor. Zij ontstaat door het gebruik van gas-

tende voedingsstoffen, vooral bij groote zwakte in de spijsverteringsorganen of na het overmatig gebruik van moeilijk verteerbaar voedsel. Deze ziekte openbaart zich door hevige, plotseling optredende en snel toenemende opzwellung van den buik (de pens); de linker hongerkuil staat bol naar voren, en is in korten tijd gevuld en klinkt als een trommel, wanneer men er tegen klopt. — De dieren vertoonen onrust en angst, halen snel adem, vertoonen groote zwakte in het achterlijf, houden op met vreten en toonen een voortdurende aandrang tot ontlasting.

Gevolgen der ziekte: Door de snelle en aanzienlijke gasontwikkeling ontstaat tengevolge van het naar voren dringen van het middenrif gebrek aan adem; gevolgd door verstikking; bovendien wordt door het samendrukken der bloedvaten de bloedsomloop gestoord, 't geen beroerte veroorzaakt. Het verloop der ziekte is zeer snel en reeds na korten tijd treedt de dood in, wanneer niet bijtijds hulp geboden wordt.

Behandeling: Het eenige, zekere middel, dat men hiertegen aanwenden kan, is de echte Engelsche Tympanietessence, die volgens voorschrift gegeven, dadelijk hulp brengt.

8. Engelsch Tympaniet-Essence.

Hiervan geve men om het halve uur 2 eetlepels vol met $\frac{1}{2}$ liter kalkwater of kamillenthee, waardoor men van te voren 2 eetlepels vol meel geroerd heeft.

Uit den endeldarm moet men met de hand, die te voren met olie ingesmeerd is, de faecaliën verwijderen en dan een lavement van zeepwater geven.

Bovendien is het noodzakelijk, de dieren met een

strooband op te toomen en den kop hoog te binden, opdat zij gemakkelijker ademen en de gassen door opboeren (uitstoten) ontwijken kunnen.

Meestal, ik kan haast wel zeggen in alle gevallen, komt het voor, dat tengevolge van groote zwakte nogmaals een lichte aanval terugkomt of zich een storing in de spijsverteering openbaart.

Het is dus noodzakelijk nog een nakuur te doen, en daarvoor gebruike men het *Windzuchtpoeder* No. 9.

Bovendien verdient het aanbeveling nog langen tijd éénmaal daags een aftreksel van kamillen of komijn warm in te gieten.

Daar deze ziekte zich meestal bij den overgang van droog op sappig (groen) voer voordoet, moet men er vooral voor zorgen, dat die overgang zoo geleidelijk mogelijk zij.

Men geve ongeveer 14 dagen lang steeds groenvoer met stroo, of vóór het naar de wei gaan eerst een droog voer.

9. Windzuchtpoeder.

Voor een nakuur bij wind- en trommelzucht moet men van dit poeder 3 maal daags een eetlepel vol op het voeder geven.

Hardlijvigheid en Verstopping.

Bij dieren met langzame spijsvertering komt, indien ze weinig beweging hebben, dikwijls verstopping voor; deze kan veroorzaakt worden door voeder, dat moeilijk verteerbaar, te droog, of te veel vocht verlangend is, of door ophooping van onverteerbare stoffen.

Ook de overgang van groen- op droogvoer kan verstopping ten gevolge hebben, waarom die overgang zoo geleidelijk mogelijk moet zijn.

Kenteekenen: de ontlasting heeft langzaam plaats, de hoeveelheid is gering, de uitwerpselen zijn droog, meestal met een taai slijmachtig vocht omhuld, vaak treed koorts op. De dieren worden traag, hebben weinig eetlust, krijgen een opgezet lijf, dikwijls zelfs krampen.

Als niet bijtijds hulp geboden wordt, volgt opstopping van den darminhoud, daarop koliek, ontsteking van de darmslijmvliesen en bij veronachtzaming kan zelfs vuur en bloedvergiftiging optreden, welke onvoorwaardelijk den dood ten gevolge hebben.

Behandeling: Bovengenoemde ziekte-toestand heet *hardlijvigheid*, als de dieren nog regelmatige, zij het ook harde ontlasting hebben. In dat geval is het voldoende éénmaal daags eenige lepels *Universeel purgeerpoeder No. 1* te geven, dat dan spoedig beterschap brengt. Neemt men bij de hardlijvigheid ook nog hevige koorts en inwendige hitte (temperatuursverhooging waar, dan moet men in plaats van purgeerpoeder, het *hitte-poeder No. 10* volgens voorschrift geven.

Als voeder geeft men zemelenwater, knollen of ander vochtrijk voer, en men geve den dieren dikwijls beweging. Ontbreekt de ontlasting geheel, dan lijdt het dier aan *verstopping*. In dat geval moet men vooral voor een spoedige verwijdering der ontlasting zorgen en daarvoor neme men den volgenden drank. Men kookt $\frac{1}{4}$ pond kamillenthee met 1 Liter water, zeeft dit, mengt er ongeveer $\frac{1}{2}$ pond lijnolie door en geeft dit mengsel in; als geen ontlasting volgt, geeft men

na eenigen tijd nog glauberzout en wel $\frac{1}{4}$ pond in 1 Liter warm water opgelost, waana zeker ontlasting volgen zal. Bovendien kan men het dier een lavement zetten van een beetje keukenzout, water en zeep. De zeep (een klein stukje) wordt in warm water opgelost, daarbij wat keukenzout gedaan en dit mengsel in de endeldarm gespoten.

Voedsel moet volstrekt vermeden worden; daarentegen kan men dikwijls drinken geven (zuiver water (versch) met een weinig keukenzout of glauberzout.)

Als natuur verdient het aanbeveling, nog langen tijd weinig en gemakkelijk verteerbaar voedsel te geven; bovendien geve men nog éénmaal daags volgens voorschrift het *Universeel Purgeermiddel No. 1*.

10. Hitte- en ontstekingspoeder.

Het *Hittepoeder* moet gebruikt worden in alle gevallen, waar inwendige hitte (temperatuursverhoging) valt waar te nemen. Men geve dus den dieren als zij veel drinken weinig te vreten, een drogen bek hebben en harde ontlasting kwijt raken, bij elken maaltijd een lepel met een kop vol hittepoeder door zemelenwater gemengd.

Buitengewoon goed is dit poeder, bij *gezwollen uier*; dan moet men bij iederen maaltijd 2 eetlepels vol geven, in dat geval moet echter tegelijker tijd een *uierzalf* gebruikt worden. Voor gezwollen uier zijn er twee zalfsoorten, al naar den aard der uier-ontsteking. Vertoont het uier aanzienlijke temperatuursverhoging en is het ondanks het gezwel nog zacht, dan moet men de ontstekingszalf (No. 12) gebruiken. Is echter

het uier hard en vertoont het op verschillende plaatsen harde, bijna klonterige punten, dan moet de gezwelzalf (No. 11) gebruikt worden.

11. Gezwelzalf.

Deze zalf is vele malen beproefd bij gezwollen, melkklonten, uiergezwellen, halsgezwellen, bij paarden voor droes; bij al deze ziekten bewijst de gezwelzalf voortreffelijke diensten, als men de zieke plaats driemaal daags er goed mee inwrijft.

12. Uierzalf of ontstekingszalf.

Deze voortreffelijke zalf is hoofdzakelijk voor gezwollen en verhitte uiers bestemd. Zij kan echter bij alle ontstekingen aangewend worden. Bij uierontsteking melkt men 's morgens en 's avonds voorzichtig het uier leeg, baadt het, door het een half uur lang in een lijnmeelaftreksel te hangen, wast het met lauw water af, droogt het met een zachten doek en wrijft het dan voorzichtig met zalf in. Voor inwendig gebruik geve men zoutige purgeermiddelen en gemakkelijk verteerbaar voedsel.

Diarrhee. Abnormale ontlasting. Darmcatarrh.

De oorzaken der diarrhee kunnen verschillend zijn, als b.v. zeer waterhoudend sappig voer, nl. groenvoer, slecht water, kouvatten, snelle voederwisseling, enz.

Bij zuigelingen (zuigende kalveren) is gewoonlijk een onvoldoende voeding van het moederdier de schuld, dikwijls echter ook kouvatten door een kouden, vochtigen stal.

Diarrhee is in het eerste stadium niet zoo gevaarlijk en kan spoedig en gemakkelijk genezen worden. Laat men de ziekte te ver gaan, dan kan de toestand zeer gevaarlijk worden, vooral bij zuigende kalveren, Men moet daarom niet te lang wachten, maar bij de eerste waarneming een geschikt middel aanwenden.

Als zoodanig zijn bekend :

13. Diarrheedroppels voor kalveren.

14. Diarrheepoeder voor kalveren.

Diarrhee kan bij veronachtzaming licht kwade gevolgen na zich sleepen. Hoofdzakelijk komt het bij kalveren en jong vee, ook bij speenvarkens voor, dat heel snel een diarrhee optreedt, die, als het goede middel gegeven wordt spoedig weer genezen zal. Duurt de diarrhee reeds verscheidene dagen, dan moet men haast maken om nog hulp te bieden, want, vooral bij kalveren heeft reeds menig landbouwer de treurige ervaring opgedaan, dat een veronachtzaamde diarrhee den dood van het kalf ten gevolge had.

Het diarrheepoeder, evenals de -droppels blijven jarenlang goed en daarom behoort ieder veehouder ze in voorraad te hebben.

Een hoofdvereischte bij diarrhee is, dat men den zieken dieren goed droog stroo, goed voer en een warme plaats geeft.

Als nakuur verdient het aanbeveling nog dikwijls een afkooksel van kamillen en pepermuntkruid in te gieten. Beide middelen worden met tusschenpoozen van drie uur, een vierde van 't pakje gegeven.

15. Diarrheepoeder voor varkens.

De diarrhee kan voor varkens, vooral jonge dieren, zeer nadeelige gevolgen hebben. Vooreerst worden de varkens inplaats van vetter, hoe langer hoe magerder, dan treden bij voortdurende diarrhee licht andere ziekten op, en in vele gevallen volgt de dood. Daarom moet men bijtijds het bovengenoemde diarrheepoeder voor varkens aanwenden. Een klein papje is voldoende voor 4 jonge varkens, (speenvarkens). Men kookt het poeder in 5 Liter water 5—10 minuten lang, zeeft de vloeistof door een linnen doek en geeft de eene helft 's morgens, de andere helft 's avonds met het drinken in.

16. Diarrheepoeder voor paarden.

Tegen hardnekkige diarrhee heeft dit poeder bewezen een uitstekend middel te zijn. Vóór het gebruik roert men het poeder, waardoor men circa $\frac{1}{2}$ pond meel mengt, met water tot een slikartsenij en strijke daarvan driemaal daags een gedeelte ter grootte van een kippenei op de tong.

17. Diarrheepoeder voor koeien.

Van dit poeder moet men met een tusschenruimte van vier uren telkens de helft met $\frac{1}{4}$ Liter warm water aangeroerd, ingieten of in zemelenwater geven.

Men moet de dieren door wrijven aan 't zweeten brengen, met warme dekens omwikkelen en in een warmen, tochtvrijen stal brengen. Men geeft weinig

droogvoer (goed hooi) vermijdt alle groenvoer en geeft voor drinken geen koud water maar een warmen meeldrank.

18. Diarrheepoeder voor schapen en geiten

Drie maal daags een eetlepel vol te geven.

19. Diarrheepoeder voor ganzen, eenden en hoenders.

Wil men de dieren door de diarrhee niet laten vermageren, dan geeft men van dit poeder driemaal daags zooveel als op de punt van een mes gaat, met wat gekookte, gewreven aardappels — en houdt de dieren in een warmen stal of hok.

Maagontsteking,

die licht doodelijk worden kan, openbaart zich door razende buikpijn, verstopping, dorst, oprispingen met onaangename reuk, slijmafscheiding uit den neus, braken, geen eetlust en gevoeligheid in de maag. De pols slaat snel en zwak. De ziekte kan licht ontstaan door kouvatten, als de dieren in verhitten toestand koud water drinken, of aan uitwendige koude zijn blootgesteld. Heel dikwijls ook na het gebruik van vergiften, die dienen moeten om het dier een fraai aanzien te geven.

Is kouvatten de oorzaak, dan moet men den buikwand met mosterdspiritus inwrijven of men legge mosterdpleisters en houde het dier goed warm.

Ook kan men met goed gevolg koude omslagen over buik en buikwand leggen.

Voor inwendig gebruik geve men een slijmerig afkooksel van althaea of lijnzaad, als voedsel, afkooksels van haver, gerst of iijkoeken.

Bij verstopping zette men lavementen en geve ook $\frac{1}{4}$ Liter wonderolie met 1 Liter gerstewater en wel tweemaal binnen het uur. Bij diarrhee geve men een pijnstillende slikartsenij. Zijn de voorafgegeven vergiften bekend, dan moet men de daarbij behorende tegengiften ingeven.

Koliek

Koliek — Buikpijn — Darmjicht

Onder koliek verstaat men verschillende ziekten van maag en darmkanaal, die zich hoofdzakelijk openbaren door plotseling optredende aanvallen, vergezeld van buikpijn.

Koliek ontstaat 't zij door kouvatten, 't drinken van koud water in verhitten toestand, 't zij door te sterke (straffe) voeding. Ook voeder, dat gauw gisten gaat, als jong gras, versch hooi, kan aanvallen van koliek veroorzaken.

De koliekpijnen worden veroorzaakt door overmatige uitzetting van afzonderlijke afdeelingen van de maag-darmbuis, tengevolge van krampen en door verstoorde voortstuwung van den darminhoud, zoowel als door prikkeling van de slijmvliezen der darmen.

Optreden: Koliek komt hoofdzakelijk voor bij paarden en treedt plotseling zonder voorafgaande waarschuwing op; zij openbaart zich door een gevoel van

angst, buikpijn en door volslagen stilstand in de werking der darmen. Ook breekt het koude zweet uit, terwijl ooren en voeten de natuurlijke temperatuur behouden. Al naar het karakter (temperament) van het paard merkt men meer of minder hevige uitingen van pijn op, die bij wijlen ophouden en dan dikwijls geheel achterwege blijven, of spoediger des te heviger terugkeeren. De dieren zijn onrustig, prikkelbaar, verstoppen dikwijls, krabben met de voorpooten, slaan met de achterpooten naar hun buik, zien dikwijls om bijten naar hun lijf en zwaaien met den staart; zij gaan dikwijls liggen, staan weer op gaan wéér liggen, rollen over den grond, blijven dan eenigen tijd op den rug liggen met krampachtig tegen het lijf opgetrokken pooten, terwijl zij steunen en kreunen.

De lust tot eten ontbreekt, de geluiden der spijsverteering zijn niet meer waarneembaar; de ontlasting is gering of ontbreekt geheel.

Verloop: Dit is zeer verschillend. Wanneer te rechter tijd een middel bij de hand is, volgt snel beterschap, in 't tegenovergestelde geval, of darm- en buikvliesontsteking of darmverlamming en bloedvergiftiging met den dood.

Deze ziekte is dus zeer gevaarlijk. Men moet daarom steeds een geschikt middel bij de hand hebben en steeds in voorraad houden, daar de minste vertraging het dier kan doen verloren gaan.

Een voortreffelijk onfeilbaar middel is.

20. Koliektinctuur of Krampdruppels.

Men moet de koliektinctuur steeds in voorraad houden en dadelijk bij een aanval van den inhoud van

een flacon driemaal om het half uur een derde geven.

Zoodra .beterschap intreedt, geeft men een licht purgeermiddel, 't beste is wonderolie met lijnolie vermengd, van ieder een half pond.

In plaats van wonderolie kan men ook boom- of olijfolie nemen. Tevens moet men het dier met warme doeken bedekken. Met voeder en drinken moet men nog langen tijd voorzichtig zijn.

Bovendien moeten bij het begin der ziekte de rug, het lijf en de beenen met stroobossen gewreven worden tot het dier begint te zweeten. Het geheele lichaam moet met een meugsel van 80 Gram terpentijnolie, 20 Gram geest van salmiak en 20 Gram wijngeest ingewreven worden, ook zoolang tot het zweet uitbreekt.

Men wikkelt dan het lijf en den rug in wollen dekens en houdt het paard zoo langen tijd aan 't zweeten.

Bij verstopping moet men de zich in den endeldarm bevindende drek met de met olie ingesmeerde hand er uit halen en alle kwartieren een lavement zetten van warme kamillenthee of aftreksel van hooizaad.

In zeer ernstige gevallen kan een aderlating goede diensten bewijzen.

Nierontsteking.

Vertoont zich in de urine afscheiding van zand, dan geeft men het dier een eetlepel *Spijsverteringsdruppels* (3) gemengd door een emmer water, twee keer in de week.

Is de urine met bloed vermengd, dan verdienen afkooksels van vlaszaad en warmwateromslagen op den

rug over de nieren aanbeveling. Oudere dieren moet men bovendien gestoofd voedsel en dikwijls goed koud water geven.

Nierontsteking ontstaat soms door slecht voer koutvatten, langdurigen zwaren arbeid, of door het lang dragen van het zadel. Om na te gaan of het nierontsteking is, drukt men met de hand op de flanken of liezen, waarbij het dier zich zeer gevoelig zal toonen. Het dier heeft een koortsige pols, vermindering der urine en, nu en dan, koliekaanvallen. Men geve het dier eenige weken lichamelijke rust, goed stroo, groenvoer of haver in kleine hoeveelheden en dikwijls een verkwikking van frisch water met toevoeging van meel. Bovendien wrijfve men de huid met kamferspiritus in, legge over de nieren warme dekens of Priesnitz omslagen, en geve als laxermiddel het *Universeel purgeerpoeder No. 1* en lavementen.

Blaaskoliek — Belemmering op het water.

Deze ziekte kan zeer verschillende oorzaken hebben. Zij openbaart zich op dezelfde wijze als koliek, doch dikwijls gaat het dier in de houding staan om te wateren, echter zonder resultaat. Het dier moet juist als bij koliek behandeld worden, echter moet men zorgen, dat door kamillen- of hooidampen eene opzwellling der urine organen verkregen wordt en geeft men het

21. Poeder tot bevordering der urineloozing.

Men roert het poeder met water aan tot een slikartsenij, strijkt om het uur een gedeelte daarvan ter

grootte van een kippenei op de tong en laat dan water drinken. In 't bijzonder wordt er op gewezen, dat het prikkelen der geslachtsorganen volstrekt vermeden moet worden.

Paarden, die lijden aan

te overvloedige Urineloozing,

dat wil zeggen, te dikwijls en te veel kleurlooze urine loozen ('t geen door slecht voeder ontstaan kan) geven men het

22. Poeder tot regeling der urineloozing.

Dit poeder roert men met water aan en strijkt drie-maal daags daarvan een gedeelte ter grootte van een kippenei op de tong. Bovendien moet men het dier warm houden, het behoeden voor kouvatten en het gezond, onbedorven voeder geven.

Van de Wormen.

Bijna al onze huisdieren hebben last van wormen. Men onderscheidt verschillende soorten van wormen, waarvan sommige volkomen onschadelijk zijn, andere daarentegen de dieren zelfs ziek maken; hoofdzakelijk zijn het dan storingen in de spijsvertering en ook in de voedselopname, onregelmatige eetlust; de dieren worden mager en ontwikkelen zich niet behoorlijk; nu en dan raken zij wormen kwijt. Dikwijls wrijven zij met den neus langs den muur.

Van deze woekerdieren of parasieten (de wormen) moeten onze huisdieren verlost worden. Zulks is dan

ook een dure plicht van elken landbouwer, des te meer nog, daar het

23. Wormpoeder voor Paarden en Runderen.

24. Wormpoeder voor Varkens en Schapen.

een zeker middel is.

Men geve het wormpoeder in drie keeren met water aangemengd en op de tong gestreken; de eerste maal 's avonds; dan het tweede gedeelte den volgenden dag op de nuchtere maag en het derde deel 's middags; daarbij geve men slechts weinig voeder. Kalveren en varkens geve men van het kleine pakje 2 à 3 maal daags een lepel vol met melk aangemengd.

Als men wormpoeder ingeeft, moet er op gelet worden, dat niet slechts enkele wormen, maar de geheele wormenklomp afgedreven worden.

Dit resultaat verkrijgt men bij 't gebruik van wormpoeder.

Zog- of Melkkoorts der Koeien.

Bij koeien met tengeren lichaamsbouw, die veel melk geven en kort voor het kalveren te overvloedig gevoerd werden, treedt, als de verlossing gemakkelijk en vlug in zijn werk gegaan is, de zoogenaamde zog- of melkkoorts op, een ziekte, waaraan de meeste koeien sterven. De verschijnselen zijn maar al te bekend en ik behoef ze daarom niet te vermelden.

Wat de genezing er van betreft, kan ik met recht constateeren, dat er geen algemeen middel bestaat; de middelen zijn naar de hevigheid der melkkoorts

en naar het stadium verschillend; de zoogenaamde melkkoortspoeders helpen wel in enkele lichte aanvallen, zij kunnen echter niet als een universeel middel beschouwd worden.

Men kan daarom H.H. veehouders niet genoeg op 't hart drukken, een middel te gebruiken, dat werkelijk in staat is, de zogkoorts te voorkomen, dat middel is het

25. Echte Welzenpoeder.

Het echte Welzenpoeder is het eenige middel, dat de zogkoorts voorkomen kan, maar dan moet het precies volgens voorschrift en vroegtijdig genoeg gegeven worden.

Het Welzenpoeder geeft men in het achtste uur na het melkworden. Den eersten dag geeft men om de twee uur een lepel vol. Den tweeden en derden dag om de 3 uren eveneens een lepel vol. Van den vierden dag af geeft men tweemaal daags 3 lepels vol.

Het Welzenpoeder kan men met water vermengd ingieten; 't is evenwel beter, als men het met een afkooksel van een lepel arnica en een lepel kamillen goed vermengd en dit mengsel nog warm ingiet.

De resultaten zijn verzekerd. Men brengt het dier in een warmen en tochtvrijen stal.

Het te weinig melk geven.

Het komt veelvuldig voor, dat de hoeveelheid melk, die een koe geeft, soms in meerdere of mindere mate afneemt, ja zelfs zoo erg, dat het melkverlies op de normale opbrengst zeer duidelijk merkbaar is.

Het verlies aan melk wordt veroorzaakt deels door onregelmatige, onvoldoende voeding, deels door ziekten. Het is heel goed, als de veehouder bij het verminderen van de melk niet te lang wacht, vóór hij zich van een probaat middel daartegen bedient, daar hij zich anders schade in zijn beurs berokkent, want het ingrijpen te rechter tijd kost niet zooveel als het verlies aan melk. Daarom moet men zich bij de eerste verschijnselen bedienen van het beproefde

26. Universeele Melk- en Nut-poeder.

Proefnemingen op groote hoeven of meierijen bewijzen, dat gedurende de eerste 8 dagen na het toedienen van dit universeel melkpoeder, de melkafscheiding tot 400 % stijgt en dan langen tijd op die hoogte blijft, terwijl het poeder ook de algeheele gezondheidstoestand van het dier bevordert. Ja, in een geval, waarbij een koe door melkkoorts haar melk verloor, trad na het ingeven van dit poeder de melkafscheiding weer in.

Gebruiksaanwijzing: Van dit universeel melkpoeder geeft men den koeien driemaal daags 2 eetlepels vol vóór het voeren, liefst met water aangemengd en op de tong gestreken.

27. Melkpoeder voor schapen en geiten.

Dit poeder dient tot vermeerdering en verbetering van de melk van schapen en geiten.

De melk wordt aanmerkelijk zuiverder en beter, aangenamer van smaak en gemakkelijker verteerbaar, dus beter te gebruiken. Bij schapen, die niet gemolken

worden, wordt door het gebruik van dit poeder de wol vermeerderd en ook fijner. Als men dit poeder aan verscheidene geslachten of generaties van schapen doorlopend verstrekt, krijgt men wol, die aanmerkelijk fijner is, zoodat ze op de fijnste zepirwol gelijkt.

Blauwe en dunne melk

komt niet minder dikwijls voor. Het is de plicht van iederen landbouwer hier wat tegen te doen, wil hij niet de opbrengst aan boter en kaas of het aantal zijner directe afnemers zien verminderen.

Zoodra de melk van een koe niet dadelijk goede boter geeft, zooals men dat gewoon is, of als ze over 't algemeen een waterachtig, minder goed aanzien heeft moet men dadelijk het reeds vele jaren, met het beste gevolg aangewende

28. Melk-Zuiveringspoeder

gebruiken, dat men liefst vóór het voederen moet geven en wel 2 à 3 maal daags 2 eetlepels vol.

Reeds na 24 uur op zijn laatst wordt deze fout in de melk door het gebruik van dit poeder volkomen verholpen.

Vertoont zich een enkele maal zelfs

Roode melk,

zoo geve men behalve het zuiveringspoeder nog door het drinken 3 maal daags een eetlepel vol van het volgende mengsel: 4 deelen glauberzout en 1 deel salpeter.

Droes en Keelziekten der paarden.

Droes is een algemeen verbreide paardeziekte, die zoowel door kouvatten (b.v. in 't voor- en najaar door 't wisselen der haren) als door besmetting ontstaan kan. Het paard, dat aan droes lijdt, is vermoeid, zweet gauw, heeft weinig eetlust en hoest. Uit de verwijde neusgaten vloeit aanvankelijk slechts weinig vocht, later dikke slijm. Bijna gelijktijdig met die slijm-afscheiding vormt zich in de keelholte een gezwel, dat het dier bij het kauwen hindert. In den regel wordt dit gezwel een zweer, dat later van zelf opengaat.

Bij het ontstaan van de ziekte houde men het paard warm, dekke het met een wollen deken toe en legge een verband of zwachtel om den adamsappel (larynx).

Bovendien verdient het aanbeveling bijtijds gebruik te maken van het beproefde

29. Drosespoeder.

Spoedig krijgt men een goede uitwerking, als men dit met water aanmengt tot een slikartsenij en 4 maal daags een gedeelte ter grootte van een kippenei op de tong strijkt. Wil men nog vlugger resultaten zien, dan gebruike men bovendien nog de

30. Droes- of Keelziekte-droppels.

Van deze droppels geve men 4 maal daags 50 droppels op brood of suiker, òf men vermengt ze met het bovengenoemde slikartsenij. Tevens geeft men door het drinken één à twee eetlepels vol glauberzout.

Longontsteking.

Longontsteking treedt zeer verschillend op. Men kent een zoogenaamde *goedaardige*, die in eenige dagen overgaat en een *koortsige*, die den dood ten gevolge kan hebben. Kouvatten, vooral ook temperatuursverandering, zijn de oorzaken. Er vertoont zich bij de dieren een sterke slijmafscheiding door den neus en een beklemde ademhaling. De pols slaat snel; pooten en ooren voelen koud aan.

Men zorgt allereerst voor een goed gereinigden, geluchten en ontsmetten stal met normale temperatuur.

Potten met heet water, waarin men een theelepel terpentijnolie ter verdamping doet, om een weldadige atmosfeer te krijgen, zijn zeer aan te bevelen.

Men geeft goed, gezond voeder en bij gebrek aan eetlust 3 maal daags een eetlepel spijsverteeringsdroppels (No. 3) met $\frac{1}{2}$ emmer water te drinken, voorts het spijsverteeringszout (No. 2.) Bovendien moet men eenige malen per dag de huid met stroo en borstel afwrijven.

In koortsigigen toestand bedekt men het dier met een linnen dek en wikkelt de pooten in flanel.

Men brengt het dier in een warmen stal en geeft bij hevige koorts koude lavementen. Als voeder geeft men geplette, gebroeide haver in matige hoeveelheid. Hooi moet echter vermeden worden.

Als versterkend middel kan men ook rauwe eieren toedienen. Houdt de koorts verscheidene dagen aan, dan legge men pleisters van mosterdzaad op de borst, die men er 5 à 6 uren op laat liggen. In het drinken geeft men poeder tegen hittigheid en ontsteking (No. 10)

Dampigheid der paarden — Beklemdheid op de borst — Aamborstigheid.

Deze ziekte ontstaat meestal uit chronische longcatarrh of uit borstziekten. Haar ontwikkeling wordt sterk bevorderd door te overvloedig, moeilijk verteerbaar voedsel of door rauw voedsel.

Aamborstigheid is dus een longziekte en uit zich door moeilijke en zware ademhaling, door een stoots-gewijze, trekkende beweging van buik- en borstwanden, meestal ook door een korten, hollen hoest.

De dampigheid kan alleen met goed gevolg bestreden worden, als zij nog in den beginne is. Als verouderde kwaal is ze meestal ongeneeslijk. Men moet daarom niet te lang wachten, maar dadelijk een geschikt middel zoeken en dat is het zoogenaamde

31. Poeder tegen Dampigheid.

Men geeft van dit poeder 3 maal daags telkens 4 lepels vol tegelijk. Het beste is, dit poeder met een beetje water, waarin een lepel keukenzout opgelost is, aan te mengen en het kranke dier op de tong te strijken. Men kan het ook met water verdunnen en ingieten.

32. Hoestpoeder voor varkens.

Dit hoestpoeder roert men met water aan tot een slikartsenij en strijkt dan 4 maal daags een gedeelte ter grootte van een walnoot op de tong. Bovendien geeft men ééns per dag een lepel vol glauberzout door het drinken.

Ontsteking en Hitte bij paarden en runderen.

De echte verschijnselen der ontsteking zijn : uitingen van pijn, gezwollen, hitte (temperatuursverhooging) en meestal koorts. De ontsteking kan in- of uitwendig zijn. Bij beide is echter inwendige temperatuursverhooging aanwezig, in 't leven geroepen door bloed-aandrang.

Bij uitwendige ontsteking komt het voor, dat zich etter afscheidt, men noemt de ontsteking dan een etterende.

In al deze gevallen betoont zich, zoowel bij paarden als bij koeien, het nieuwe poeder tegen ontsteking of hittigheid (No. 10.) van voortreffelijke werking.

Is de ontsteking uitwendig en etterend, dan moet men smeren met de ontstekingszalf No. 12.

Miltvuur en Vlekziekte der varkens.

De vlekziekte is de gevaarlijkste der varkensziekten en er sterven jaarlijks duizenden dieren aan. Volgens de nieuwste ontdekkingen is de vlekziekte besmettelijk.

Zij ontstaat door een splijzswam, de zoogenaamde staafjesbacil, en maakt dat het geheele lichaam ziek wordt. Het dier krijgt: opzwellling van de milt, ontsteking van de nieren; de huid wordt rood gekleurd en bovendien komen er vaak maagziekten bij voor.

Waarom Miltvuur en Vlekziekte te herkennen zijn.

Het dier wil niet vreten, beweegt zijn kop angstig heen en weer, woelt in het stroo en krijgt aan hals, borst, buik en tusschen de achterpooten roode strepen, die langzamerhand blauw worden. Na den dood worden

die strepen altijd blauw. Het dier heeft groote hitte in den kop, kan niet slikken of slechts met groote moeite; soms vormt zich op de tong een witte blaar, zoo groot als een erwt (gerstenkorrel), die spoedig zwart wordt, in welk geval meestal de dood intreedt. Bij enkele dieren ontstaat ook aan de buitenzijde van den hals een brandblaar; de borstels op die plaats worden dan wit en gaan rechtop staan. De staart, die als het dier gezond is, een krul heeft, hangt slap neer, de borstels staan rechtop en de spieren zijn verzwakt, zoodat het het dier gewoonlijk ligt of waggelend rondloopt. Ondanks de groote temperatuursverhooging ontbreken dorst en eetlust, dikwijls is de stoelgang verstoep of zijn de uitwerpselen droog en hard; vaak ook wordt het pas-gegetene weer uitgebraakt of wel een geelachtige massa.

In den beginne vertoont zich een roodachtige, dan blauwe, eindelijk zwarte uitslag en de huid zet op.

De ademhaling wordt steeds korter en rochelender en onder krampen volgt eindelijk de dood. Een goede vlekkoorts is ternauwernood te genezen, daar men in de meeste gevallen het juiste tijdstip om een geneesmiddel toe te dienen, laat voorbijgaan. Het verdient daarom aanbeveling een voorbehoedmiddel in voorraad te houden, dat zoowel vlekziekte als miltvuur voorkomt alsook de gevaarlijke worg en de pokziekte der varkens.

Als zoodanig beveel ik aan het beroemde

33. Universeel Vlekziekte en Miltvuurpoeder

voor inwendig gebruik. Voor zieke varkens lost men van dit poeder 1 koffielepel vol in een halven Liter

kokend water op en geeft dit om de 3 uren in, ook kan het poeder tusschen twee ouwels gelegd worden en zoo ingegeven. Varkens, die men voor miltvuur enz. bewaren wil, geeft men om de 2 dagen een halven koffielepel vol in een halven Liter kokend water opgelost of tusschen 2 ouwels gelegd. Voor kleine varkens geve men slechts de heift van de aangegeven dosis. Een soms op de tong voorkomende witte blaar (gerstekorrel) moet voorzichtig opengesneden worden.

Bovendien kan men universeel varkenspoeder geven.

Wie miltvuur rationeel verdrijven wil en er zijn varkens goed tegen beschermen, moet ook gelijktijdig

34. Vlekziekte- en Miltvuurolie

aanwenden, ter voorkoming en genezing van Miltvuur, Vlekziekte, Pokken, Mond- en Klauwzeer, en andere huidziekten.

Ter voorkoming der ziekten neemt men een eetlepel vol olie en vermengt die met een Liter lauw water.

Hiermee worden de dieren 1 à 2 maal per week afgewasschen. *Zieke* dieren worden dagelijks met dit mengsel van olie en water gewasschen. Zeer voordeelig zou het voor iederen landbouwer zijn van deze vlekziekte- en miltvuurolie (ook desinfecteerolie genaamd) steeds een flesch in voorraad te houden en in alle stallingen af en toe met een verdunning, als hierboven genoemd, muren en vloer te besprenkelen of bespuiten om daardoor de lucht en het vee van de ziektekiemen vrij te houden.

In plaats van het miltvuur en vlekziektepoeder, kan men ook

35. Miltvuur- en Vlekziektedroppels

gebruiken.

Zoodra zich de eerste verschijnselen van vlekziekte vertoond hebben geeft men den varkens om de 15 of 25 minuten 10 droppels van dit middel op brood, suiker, ouwels of in water. Wanneer de dieren in 't geheel niets meer tot zich nemen willen, moet de voorkeur aan ouwels gegeven worden, daar deze in den bek kleven blijven.

Overal waar *zieke* dieren zijn, geve men den *gezonden* 8 à 10 dagen lang 's morgens, 's middags en 's avonds hiervan 10 droppels. Het komt soms voor, dat de dieren, na deze droppels als *voorbehoedmiddel* gebruikt te hebben, onrustig worden; deze onrust gaat echter vanzelf weer over. Heerscht de ziekte in sommige streken in hevige mate, en wil men *zijn varkens voor besmetting bewaren*, dan geeft men den gezonden dieren 3 maal daags 10 droppels in het voer.

De Vlekziektedroppels moeten prompt ingegeven worden; men wachte zich echter, meer dan 10 droppels tegelijk te geven en verstrekke vooral niet meer dan 15—20 doses met de vermelde tijdruimte daar tusschen; want zoowel een grootere dosis als een vermeerdering van het aantal malen, dat men in moet geven, kunnen schadelijk werken.

36. Vlekziekte- en Miltvuur tinctuur.

Tegen *Miltvuur, Vlekziekte, Pokken* en *Worg* (keelziekte)

Aan *zieke* varkens geve men van dit tinctuur om de 3 uren een koffielepel vol op een halven Liter warm

water. Als *voorbehoedmiddel* geeft men om de twee dagen $\frac{1}{2}$ koffielepel met $\frac{1}{4}$ Liter warm water. Jongere dieren krijgen de helft. Bovendien moet men altijd Miltvuurolie aanwenden als genees- en als voorbehoedmiddel, zoowel als ter voorkoming van besmetting.

**Zieke varkens moeten van de gezonde
gescheiden worden.**

Krampen bij varkens. 't Gebrek.

Krampen komen heel dikwijls voor, deels als nevenverschijnselen, bij andere ziekten, deels epileptisch.

Dit laatste (vallende ziekte) heet 't Gebrek.

De ziekte kondigt zich aan door plotseling schreeuwen, waggelenden gang, neervallen, spier- of zenuwtrekkingen, bewegingen der pooten, knarsen met de tanden en ten slotte ontlasting en urineloozing. De aanvallen duren tot 15 minuten.

Sedert vele jaren heeft zich het

37. Middel tegen Kramp (Gebrek) voor varkens,
een uitstekend middel hiertegen bewezen.

Hiervan geeft men 3 maal daags één eetlepel, (voor jonge varkens $\frac{1}{2}$ eetlepel vol) in melk, een uur vóór het voeren. Bovendien legt men op den kop koude omslagen en als 't mogelijk is zette men warme lavementen.

De zieke varkens moeten van de gezonde gescheiden worden.

Voor varkens, die dikwijls het gebrek hebben, verdient snelle vetmesting aanbeveling (Zie No. 6.)

Rheumatische Hoefaandoening.

Deze bestaat in een oppervlakkige ontsteking van den vleeschwand der teenen, die overgaat op de kroon en de voorste zijdeelen. Hierdoor wordt de samenhang tusschen vleesch en hoorn verminderd en er ontstaat een afscheiding, eigenlijk uitzweeing van een bloedige, etterachtige vloeistof.

Door den last van het lichaam wordt het hoefbeen naar binnen gedrukt en als gevolg daarvan de kroon naar beneden getrokken; — als de ontsteking niet bijtijds verdreven wordt, ontstaat een zoogenaamd reebeen, waarbij de losse verbinding en het zakken van het hoefbeen blijft, en de zool zich aan de straalpunt meer en meer welft en dunner wordt.

Een ontwikkeld reebeen is heel moeilijk te genezen, daarentegen is de vorming er van gemakkelijk te voorkomen, als men zoodra de ontsteking begint, het beproefde Reebeen- of Rheumatiek-poeder aanwendt.

38. Rheumatiekpoeder.

Zoodra de eerste verschijnselen eener rheumatische hoefaandoening zijn waar te nemen, geeft men het Rheumatiekpoeder met water aangemengd tot een slikartsenij, om de 3 uren een gedeelte ter grootte van een kippenei. Te gelijker tijd wrijfve men de stijve, ontstoken, maar niet open deelen dikwijls per dag met de *Negenderlei Gewrichtsolie*. De dieren worden goed warm gehouden, de voeten met wollen doeken omwikkeld.

Als bij paarden, die een kroonontsteking hebben eenige dagen na het ingeven van het Rheumatiek-

poeder de ontsteking nog niet verdwenen is, maakt men, ongeveer een vingerbreed van de kroon verwijderd, om de geheele hiel een inwrijving met een bijtende zalf om de ontsteking af te leiden.

Het week houden van den hoef door warme voetbaden, inwrijven met de hoefzalf, zoowel als langdurig ontzien van het dier en licht voedsel, zijn hoofdvoorwaarden voor de genezing.

Witte Vloed.

De witte vloed ontstaat meestal door onvolledige verwijdering van de nageboorte. Hij bestaat uit een witgekleurde, riekende vloeistof, die gewoonlijk stootswijze uitgedreven wordt, soms in belangrijke hoeveelheid, hoofdzakelijk bij het liggen. Bij langdurig aanhouden van deze kwaal worden de dieren ondanks hun goeden eetlust en ondanks het goede voer vermoeid, en vermageren ze; tevens wordt de melkafscheiding veel minder.

Behandeling: deze moet in- of uitwendig zijn. Voor inwendig geeft men de vloedtinctuur. Geeft deze niet de verlangde werking, dan wordt het dier ingespoten. Daarvoor gebruikt men de Antiseptische essence.

39. Vloedtinctuur.

40. Antiseptische Essence.

Beide onschadelijke middelen zijn bij een goed gebruik de zekerste middelen om den witten vloed snel te kunnen genezen.

De vloedtinctuur is voor inwendig gebruik en wordt, met water verdund, ingegoten. Men mengt daartoe een koffielepel vol vloedtinctuur met een halven Liter water dooreen en giet dat mengsel in. Het is noodig, dit 3 maal daags te doen.

De vloedtinctuur is veel beter dan een poeder en moet steeds gebruikt worden met de antiseptische essence. Deze is voor uitwendig gebruik en wordt ingespoten in de geslachtsdeelen. Voor een inspuiting heeft men noodig 1 à 2 lepels vol essence op een half pintje, liefst warm, water. De inspuitingen moeten 's morgens en 's avonds geschieden.

Mond- en Klauwzeer.

Deze ontstaat meestal door besmetting en het uitbreken der ziekte heeft gewoonlijk plaats 2 à 6 dagen na de besmetting. De ziekte komt het meest bij koeien en varkens voor, minder bij paarden en gevogelte.

Een bepaald middel, om mond- en klauwzeer snel te genezen bestaat er niet. Breekt de ziekte uit, dan is het beste, wat men doen kan : afwachten tot ze van zelf weer overgaat.

Daarentegen is er een uitstekend voorbehoedmiddel, dat, indien het prompt en vroeg genoeg gegeven wordt, werkelijk de gevreesde ziekte voorkomen kan.

Men gebruikt daartoe het :

41. Mond- en Klauwzeer-poeder

en de

42. Waschessence tegen Mond- en Klauwzeer.

Het poeder geeft men op het voer en wel rekt men per stuk vee een lepel met een kop. 't Is voldoende het ééns per dag te geven. Bovendien kan men nog glauberzout in het drinken oplossen, maar niet te veel en niet te dikwijls.

De waschessence werkt ontsmettend. Ze is zeer scherp en mag slechts met water verdund aangewend worden.

Men neme voor ontsmettingsvloeistof 2 lepels vol essence op 1 Liter water en schudt dat goed dooreen. Met deze vloeistof wast men meermalen daags de voeten (klauwen) zoowel als den bek van het dier. Voorts sprenkele men den vloeistof door den stal, zoodat deze er naar riekt.

43. Mestpoeder voor varkens, runderen en schapen. (Lammers' Veepoeder).

Dit poeder bevat alleen uitstekende bestanddeelen, die groote voedingswaarde bezitten, tevens den eetlust opwekken en de spijsverteering bevorderen. Het poeder moet gedurende langen tijd dagelijks gevoerd worden; per stuk vee rekt men 6 à 8 pakjes. Een proefneming met een enkel pakje is volkomen nutteloos, daar de resultaten eerst na 3 à 4 pakjes zichtbaar zijn. Men geeft van dit voortreffelijk, volkomen onschadelijk mestpoeder 3 maal daags telkens 3 lepels vol in zemelenwater met zout vermengd.

Voeding der paarden.

De manier van voederen hangt geheel af van 't geen het dier verrichten moet. Onregelmatige of slechte

voeding wreekt zich heel snel door het ontstaan van ziekten, die voor korteren of langeren tijd het op stal zetten van het dier noodzakelijk maken.

Zware werkpaarden moeten liefst haver, of koren, dat even gekookt heeft, hebben. Paarden van lichter slag geeft men haver en hooi: de hoeveelheid richt zich naar den arbeid, die het dier verricht. Hoe meer inspanning er van het dier gevegd wordt, hoe grooter rantsoen het hebben moet. Voor alle dieren is kaf beter dan hooi. Zeer gemakkelijk verteerbaar is gesneden hooi, dat met pekelwater bevochtigd is. De dieren eten dit heel gaarne.

Als drinken moet men 4 maal daags $\frac{1}{2}$ emmer geven. Rivierwater is beter dan bron- of welwater, daar dit laatste licht verkoudheden veroorzaken kan.

Daarentegen moet men de paarden ook niet aan warm water wennen. Drenken en voeren, dadelijk na gedanen arbeid in verhitten toestand is niet goed; men moet de dieren eerst met stroo, borstel en roskam wrijven, terwijl de pooten met de hand droog gewreven worden. Eerst na afkoeling geeft men drinken en voer. Daarna moet men de paarden een weinig laten rusten, dat is beter voor de spijsvertering. Ook heeft het dier wat rust nodig, als het na het drinken weigert voedsel te nemen. Zeer slecht is als men b.v. op zekeren dag voeder voor enkele dagen achtereen geeft, zonder zich den anderen dag om het dier te bekommeren. Komt men den derden dag in den stal, dan vertoont zich een opzwellling der beenen, of de zoogenaamde schurft.

Een eerste vereischte is nu een zindelijke stal, overvloedig, goed voedsel en rust. Men geve het paard

eenige malen daags beweging, door het buiten wat rond te leiden. Aanvankelijk bestrijkt men de plaats met de Heelzalf (No. 70.) en dan legt men koele omslagen. Blijft de hitte achterwege, en is de kreupelheid nog niet geweken, dan wrijft men met restitutiewater (No. 61.) Voor inwendig geeft men een beetje Zuiverings- en Spijsverteeringszout No. 2.

Bij het **fokken** van paarden, wordt door landbouwers hier en daar nog een verkeerden weg ingeslagen: Het is toch lang niet hetzelfde, welke merrie men bij den hengst brengt. Oude merriën b.v. en dieren, die gebreken hebben, of met eigenaardigheden behept, zijn, moeten absoluut van het fokken uitgesloten worden want de gebreken der paarden gaan dikwijls op de jonge dieren over.

Men moet steeds dieren nemen, die gelijksoortig zijn, wat grootte en lichaamsbouw betreft.

44. Stier-, runder- of bronstpoeder voor koeien.

Een voortreffelijk middel voor koeien, die niet bollig of stierig worden willen. Voor het gebruik geeft men de koe ongeveer acht dagen lang weinig voedsel en dan in tweemaal binnen een half uur het bronstpoeder met water aangemengd en op brood gesmeerd. Als het dier na twee uur rustig gebleven is, brenge men het naar den stier.

45. Bronstpoeder voor varkens.

Dit moet men geven volgens de voorschriften op de pakjes vermeld.

46. Kalmeerpoeder voor koeien,

die te vaak bollig zijn en als gevolg daarvan niet drachtig worden. Dit poeder is steeds een voortreffelijk middel gebleken. Men geeft driemaal daags telkens 3 eetlepels vol in zemelenwater.

47. Poeder tegen ridsigheid bij varkens.

Een voortreffelijk middel ter onderdrukking der geslachtsdrift bij mestvarkens.

Men geeft 's morgens, 's middags en 's avonds telkens een lepel vol, liefst door een dikken drank.

48. Zuiveringspoeder voor paarden, koeien en schapen.

Een voortreffelijk middel, als na de geboorte van het jonge dier de nageboorte niet van zelf afgedreven wordt. Dit middel onderscheidt zich van alle andere poeders op dit gebied, doordat het de beste en zekerste resultaten geeft en geheel onschadelijk is.

Bij 't gebruik wordt het poeder met water vermengd en in drie keeren ingegoten. Voor schapen is de helft genoeg

49. Oogbalsem.

Deze balsem is een uitstekend middel tegen oogontstekingen. Ze wordt onverdund door middel van een zacht penseel tusschen de oogleden gestreken; misschien 2 à 3 maal daags.

Bij een oogontsteking moet men er goed acht op geven, of de ontsteking soms veroorzaakt wordt, doordat er iets in het oog gekomen is (b.v. zand); deze

verontreiniging moet onvoorwaardelijk vóór het gebruik van de zalf uit het oog verwijderd worden.

50. Bloedstelpende Essence.

Een voortreffelijk middel in alle gevallen, waarin het noodzakelijk is, het bloed te stelpen; men moet het altijd in voorraad houden. Vóór het gebruik verdunt men ongeveer twee eetlepels vol essence met twee eetlepels vol water, drinkt daarmee een stukje lijnwaad of een schoone spons en drukt dat op de wonde. Zoodra het bloeden ophoudt, legt men een verband.

51. Negenderlei Gewrichtsolie.

Dit uitstekende middel, dat zoowel voor menschen als voor alle huisdieren gebruikt kan worden, is tot nu toe het beste en zekerste huismiddel gebleken tegen alle aandoeningen van jicht of rheumatiek, tegen steken in de zij (pleuris), tegen verlamming (kreupelheid), over-vermoeidheid, verzwikking enz.

Vóór het gebruik moet de flesch goed geschud worden, en er dan 3 à 4 maal daags goed mee inwrijven.

52. Hoefzalf.

Tegen broze en zieke hoeven, evenals ter bescherming der hoeven van paarden, die veel over een harden grond moeten loopen, worden de meest verschillende zoogenaamde hoefzalfjes aangeprezen, die meestal niets anders zijn, dan een mengsel van vet en bedorven, slechte zalf enz. en die dientengevolge bitter weinig nut stichten, integendeel zelfs schadelijk zijn.

Deze hoefzalf bestaat uit de beste ingrediënten en deze zijn in zoodanige verhouding door elkaar gemengd, dat de poriën der hoeven niet verstopt raken, zooals met andere zalfsoorten het geval is.

Deze hoefzalf moet men dagelijks met een borsteltje op de buitenste hoornhuid smeren en ook binnen den hoef op de zool.

Voordat men de hoefzalf of het vet gebruikt, moet de hoef telkens eerst met zeepwater gereinigd worden.

Opdat de hoef zijn elasticiteit behoude, heeft hij vocht noodig. 't Is daarom zoo goed bij droog weer de hoef te bevochtigen en daarna in te smeren. Is de hoef verdroogd en bros, dan zijn weekmakende omslagen van lijnmeel noodig.

53. Hoeflijm voor a) scheuren, b) kloven in den hoef.

Kwaliteit I.   Kwaliteit II.

De hoef wordt voor het gebruik van de lijm met een in ether en benzine gedoopt bosje werk volkomen gereinigd en de zieke plaats met een mes of rasp een beetje ruw gemaakt. De lijm wordt nu door middel van een verwarmde spatel of mes in de spleet gebracht. De voet moet zoolang omhoog gehouden worden, totdat de lijm volkomen hard geworden is. Dan kan men er ook nagels door slaan.

Het beslaan van den hoef moet met de meeste zorg geschieden, daar door een onoordeelkundig beslag een waardevol dier *waardeloos* wordt. De hoef is één van de voornaamste lichaamsdeelen van het paard, want, als door verkeerd hoefbeslag ziekten ontstaan, is het dier

onbruikbaar. Bij 't beslaan moet *het ijzer op den hoef passen, niet omgekeerd.*

Het afsnijden ter zijde mag alleen voor het allernoodigste plaats hebben en dan nog heel voorzichtig.

Men moet aan den buitenkant niet teveel afnemen, daar anders het geheele gewicht van het lichaam op het midden van de zool drukt, maar men moet slechts de doode hoornmassa van de zool verwijderen en den hoefwand van hiel tot punt zoo natuurlijk mogelijk besnijden.

Halsklieren.

Deze ziekte openbaart zich door opzwellling van den gorgel (de keel) tusschen de knobbels van het achterste gedeelte der kinnebak, waaruit een zweer ontstaan kan. In dergelijke gevallen geeft men het paard gras of ander week voedsel en gebruikt dan het

54. Smeersel tegen Kliergezwellen.

Een dikwijls probaat gebleken middel tegen opzwellling der klieren. Als men het dadelijk en geregeld toepast, door driemaal daags in te wrijven, zal de goede werking van het preparaat weldra zichtbaar zijn. Bovendien is het gebruik van Droes- en Keelpoeder (No. 29.) ter bevordering der genezing zeer aan te bevelen.

Vertoont er zich een zweer en wil men de verettering bespoedigen, dan legge men warme lijnmeelpappen of een trekpleister. Met het opengaan (doorgaan) van de zweer, komt ook de eetlust terug.

55. Omslag-Essence

tegen Peesknoop, Knie- en Gewrichtzwam, Legger, Zenuwknoop en Verzwikking van paarden en runderen als de kwaal nog in den aanvang is.

Twee eetlepels van deze essence doet men in een flesch met $\frac{1}{2}$ Liter water, bevochtigt daarmee watten en linnen en legt acht dagen lang 's morgens en 's avonds nieuwe omslagen.

Als na dit tijdsverloop geen beterschap ingetreden is, dan moet men het smeersel tegen deze ziekten aanwenden.

56. Smeersel

tegen Peesknoop, Knie- en Gewrichtszwam, Legger, Zenuwknoop en Verzwikking van paarden en runderen.

De werking van dit middel is voortreffelijk. Men verbindt de plaats, die daarmee ingesmeerd is (met een penseel), goed, zoodat de dieren niet likken kunnen. Voor het gebruik moet men driemaal daags de plek insmeren met een penseel.

Kreupelheid in Schouder of Schoft. Schouder- of Schoftverlamming.

Verlamming en Kreupelheid in schouders of schoft is een ontstekingachtige prikkeling van de spieren der schouders of van het opperarmgewricht, die gemakkelijk te herkennen is door het nasleepen van den voorpoot, die tevens meer buitenwaarts gezet wordt en met de punt van den hoef omlaag. De voet wordt minder naar voren gebracht en minder

opgebeurd. De kreupelheid valt het meest op bij het trekken en bij het beklimmen van hoogten.

De behandeling hangt af van den aard van de kwaal. Bij temperatuursverhooging van de betrokken deelen moet men allereerst koudwater compressen leggen en als de hitte verminderd is, wrijft men het in met Smeersel of Negenderlei gewrichtsolie (No. 51.)

Bemerkt men geen temperatuursverhooging in de buurt van de zieke plaats, dan verdient wrijven met restitutiewater (No. 61.) aanbeveling; bovendien legt men het dier wollen dekens om, brengt het, door het in een kring in korten draf met den zieken poot aan den buitenkant te laten loopen, licht aan het zweeten en laat het dan in den stal nog zweeten, nadat men een zoogenaamd Priesnitz compres gelegd heeft, dat dagelijks vernieuwd moet worden.

Verlamming of Kreupelheid in de heup of lenden.

Deze wordt dikwijls veroorzaakt door uitwendige gewelddadigheid en bestaat in ontsteking der gewrichten of der spieren. Zij kenmerkt zich hierdoor, dat het dier niet achterwaarts wil loopen en den achterpoot niet recht opbeurt, doch naar buiten nasleept.

Hiertegen wordt aanbevolen het

57. Smeersel tegen Lendelamheid.

Nadat men eenige dagen lang op het heupgewricht een zoogenaamde „Lehmanstrich“ (als afkoelend middel) of compressen van ijswater gelegd heeft, moet men dit voortreffelijk smeersel gebruiken en wel driemaal

daags. Het smeren kan men nog aanvullen met warme compressen, die men tweemaal daags vernieuwt; deze compressen bereidt men door het uitkooken van arnicabloesem en jeneverbessen. Men moet den dieren rust laten houden en het achterlijf ondersteunen met een dwarshout, daar de dieren bang zijn om te gaan liggen.

58. Waschwater tegen a) Hielgezwel — Mok, b) Kniegezwel — Rasp.

Mok is een vochtige huiduitslag aan de buiging van den hiel; verzuimt men een goed geneesmiddel te gebruiken, dan ontstaat een zoogenaamde *struifvoet* of *egelsvoet*, die onmogelijk meer te genezen is.

Het uitstekende waschwater tegen mok bewijst de beste diensten, als het bijtijds toegepast wordt; met dit water wordt de zieke plaats, die eerst met zeepwater goed gereinigd is, 3 à 4 maal daags goed gewassen. Bovendien verdient het aanbeveling den voet dikwijls met een warm mengsel van water en melk te wassen.

Zadelwonden en Schoftkwetsuren

zijn verwondingen van de huid, op de plaatsen waar het tuig drukt, die veroorzaakt worden door kort, nauw of te wijd gareel, of door drukking van het zadel, slecht zitten bij het rijden of kwetsing door ander tuig ontstaan kunnen.

Ter genezing van dit ongemak gebruikt men

59. Poeder tegen a) Kwetsuren van de Schoft,
b) Zadelwonden, voor uitwendig gebruik.

Men bedient zich met goed gevolg van dit poeder als men een eetlepel vol in een Liter water oplost.

Dat oplossen geschiedt het gemakkelijkst in een flesch, die men goed kurkt en verscheidene malen flink schudt. Als alles volkomen opgelost is, giet men zooveel als men noodig heeft op watten of linnen en legt om het half uur een versch compres.

Onder **hazenhak** verstaat men een opzwellung van de hoesbeen-kruis-zenuw, en **piephak** (**dikke hak**) is een opzwellung van den knobbel van het hielbeen bij het spronggewricht. De laatste kwaal ontstaat licht door slaan tegen harde voorwerpen; daarom geeft men in dergelijke gevallen een ruimer stal en bekleede muren. In beide gevallen doet zich, als de kwaal nog in den aanvang is, kreupelheid voor en is het gezwel nog warm en zacht; in verouderde gevallen zijn de gezwollen hard en valt er geen hitte meer waar te nemen. Voelen de gezwollen nog warm aan, dan moet men de zieke plaatsen met *heelzalf* (No. 70) besmeren en koude compressen opleggen. Is de hitte verdwenen, dan gebruikt men

60. Universeel bijtende zalf tegen a) Hazenhak,
b) dikke Hak (Piephak)

Een voortreffelijk middel tegen de beide genoemde ziekten. Met deze zalf worden de zieke plaatsen tweemaal daags ingewreven, tot ze genezen zijn. Daar de zalf zeer scherp is moet men er voorzichtig mee zijn.

Een ziekte, die zeldzamer voorkomt, doch vooral

aangetroffen wordt bij jonge paarden, die op ongelijke oneffen weiden grazen, of bij zwakke paarden, die onvoldoend voeder krijgen, is

Verlamming van de Knieschijf.

Het dier trekt den kop omhoog, de hiel wordt gebogen, het paard blijft stilstaan en strekt een der achterpooten naar achteren.

Het toeval brengt bij veulens nu en dan de knieschijf vanzelf weer in de goede houding. Zoo dit niet het geval is, brengt men het dier in een koetshuis, bindt een touw om den hiel, gooit het andere eind over een balk, waarop één persoon de poot nu omhoog trekt, terwijl een ander van achteren af de verschoven knieschijf weer op zijn plaats brengt.

Dan geeft men het dier eenige weken rust, voeder het goed en brengt het op vlakken weidegrond.

Als het hoefijzer afgesleten is, moet men naar voren staand ijzer laten aanleggen.

Bij verlamming wrijfve men de knieschijf bovendien met

61. Restitutiewater.

Een voorbehoedmiddel tegen kreupelheid van paarden en runderen (trekdieren), die veroorzaakt wordt door reumatiek, verrekking, verstuiten, overmatige uitzetting der gewrichtsbanden, kortom door loopen of trekken.

De inhoud van een flesch of al naar men noodig heeft van een gedeelte daarvan, wordt met 2 deelen rivier- of regenwater flink geschud of geroerd, en zoo mogelijk in een gekurkte flesch gedaan of in een em-

mer of tobbe bewaard, die met een natte doek bedekt is, voor gebruik gereed gehouden.

Wanneer nu de plaats, waarvoor men het gebruiken moet klein is, zooals bij kreupelheid in het hielgewricht, bij gallen, zenuwen etc., dan is het voldoende, 3 of 4 maal daags flink te wasschen en weer droog te wrijven.

In geval van schoft- (schouder-) lamheid, als ook van lendelamheid is het echter noodig, meer wasschingen per dag te geven en wel, door middel van een badspans over den zieken schouder en den geheelen poot. Daarna legt men telkens doeken, in een verdunning van Restitutiewater gedoopt, tot verhooging van de werkzaamheid op den zieken schouder, welke doeken, zoodra ze warm worden, door versche en koele vervangen moeten worden. Gedurende de kuur moeten de dieren voor krachtsinspanning bewaard blijven en de noodige rust hebben.

Wasschingen met deze verdunning van 1 op 2 over den rug en de buigspieren der pooten versterken de dieren, wat voor leeftijd ze ook hebben, stellen ze tot grooter krachtsinspanning in staat en herstellen op nauwelijks te gelooven wijze het vermoeide organisme.

Restitutiewater moet steeds op een koele, donkere plaats in goed gesloten flesschen bewaard worden, dan blijft het jarenlang goed, zonder zijn kracht te verliezen.

Schale en Spat der paarden.

Schale is een gezwel of een langzamerhand optredend uitwas aan het spronggewricht.

Ze kan ontstaan door verrekking, door hard loopen op ongelijken grond, door steigeren, springen, misstappen of door verkeerde draaiing van het been. Men moet het paard volkomen rust geven. Vertoont het gezwel een verhooging van temperatuur, dan leggen men compressen of verbanden van een oplossing van salpeter in water.

Is de ontsteking opgehouden, dan gebruikt men *spatpleister* of *spatzalf*.

Onder *spat* verstaat men een opzwellling van het been aan de eene zijde van het spronggewricht, waar dit in het scheenbeen overgaat. In vele gevallen is echter niet veel van opzwellling of verdikking waar te nemen, hoewel de ziekte bedenkelijk kan zijn.

Beenspat is een regelmatig gevormd uitwas aan het been, dat inwendig en vlak voor het gewricht zit. Deze ziekte ontstaat door bovenmatige inspanning of door verrekking. Ook is zij overerfelijk. In meerdere of mindere mate gaat zij met kreupelheid gepaard. De uitbreiding van het spat, die niet zoo snel plaats heeft, maakt zich kenbaar door een verhevenheid aan het spronggewricht, dat in normale omstandigheden glad is. Als het dier in den stal komt, dan trekt het den achterpoot krampachtig omhoog en zet hem evenzoo neer. Loopt het paard zich warm, dan verdwijnt de kreupelheid en vertoont zich eerst weder, als het dier een tijdlang stil gestaan heeft. Als het paard den zieken poot neerzet, treedt het gewoonlijk op de punt van den hoef.

Als het spat nog niet in been veranderd is dan gebruike men *spatpleister* of *spatzalf*.

---

62. Roode Engelsche Spatpleister.

Deze voortreffelijke, naar een Engelsch voorschrift bereide spatpleister, verdient wegens zijn werking en andere goede eigenschappen boven alle andere gelijksoortige middelen, met name de zalfjes, verreweg de voorkeur.

Bij 't gebruik maakt men de pleister bij zachte warmte vloeibaar, zorgt dat ze niet te heet wordt en brengt ze dan niet te dik met een stukje hout op de huid. Daarna bedekt men het met gesneden werk.—Zijn de haren op die plaats zeer lang, dan moet men ze van te voren afknippen, doch niet te kort, daar de pleister anders niet houdt.

63. Universeel-Spatzalf.

Evenals bovengenoemd pleister, heeft ook deze universeel spatzalf reeds uitstekende diensten bewezen, dank zij de voortreffelijke samenstelling der uitgelezen bestanddeelen. Daarom verdient zij de voorkeur boven andere zalfsoorten.

Met deze zalf moet van de betrokken deelen 2 maal daags dik insmeren.

Straalverrotting.

is een gevolg van te sterke afsnijding van het hoorn, dat daardoor verrot en week wordt en een kwalijk riekende vloeistof afscheidt. Dit kan ook vernauwing van den hoof tengevolge hebben.

Als oorzaak kan slecht, vochtig stroo of onreinheid aangewezen worden. Allereerst verdient het aanbeve-

ling de slechte hoornstof door middel van een mes te verwijderen en dan te behandelen met de

64. Waschessence tegen Straalverrotting en met het

65. Poeder tegen Straalverrotting

bestrooien.

Als de straal niet erg draagt, moet men die reinigen, er werk door trekken, met gebrande aluin bestrooien en met teer bestrijken.

Als hoefbeslag verdient op zachten bodem een maneschijnijzer aanbeveling. De straal moet daarbij zooveel mogelijk ontzien worden, de draagrand naar vereischte atgesneden worden en de punten van het hoefijzer moeten laag zijn.

De hoeven houde men zindelijk en in den stal zorge men voor overvloed van stroo.

Straalkanker - Hoefkanker

is volstrekt niet het gevolg van straalverrotting. De weeke deelen, die de hoornstof vormen, gaan hierbij niet langer in hoorn over, maar veranderen in een grijze, vuil-witte, weeke massa. Deze ziekte strekt zich dikwijls uit van den straal tot de zool en de kroon, waar de hoornstof weggevreten wordt. De ziekte ver- toont zich eensdeels door het naar buiten groeien van paddestoelvormige massa's anderdeels door voortdurend dragen en verweeken.

Als de ziekte ver gevorderd is, loopt het dier kreupel.

Men moet de woekergezwelien in den hoef voorzichtig losmaken, zoodat de lederhuid van den hoef niet beschadigd wordt en ook de gezonde deelen niet aangedaan worden. Bovendien moet men de losse stukjes hoorn verwijderen.

Dan worden de ontaarde weeke deelen met werk, dat in ruw carbolzuur gedrenkt is, ontsmet en verbonden. Den volgenden dag wordt de week geworden massa met een houtspaander voorzichtig afgekrabt. Daarna bestrooit men de wonde plekken dagelijks met

66. Poeder tegen Straalkanker

en legt er een verband om.

Voor al moet men er voor zorgen, dat de stal goed gereinigd en ontsmet wordt met chloorkalk; den vloer bedekt men rijkelijk met stroo.

Gallen.

Hielgal. Voetgal. Kniegal.

Onder gallen verstaat men vochtige, waterachtige opzwellingen der gewrichtsholten, aan het sprong- of hielgewricht, *hielgallen* genaamd, of van de zenuwscheede aan het scheenbeen of de hiel, voetgallen genaamd.

Zulke gallen kunnen ontstaan door te groote inspanning, door misstappen, door te vroegtijdig in gebruik nemen van jonge dieren, ook ten gevolge van sterke mesting of te veel rust.

Men onderscheidt versche gallen, die nog warm aanvoelen en oude gallen, die ook met den naam versteende gallen aangeduid worden.

Bij versche gallen moet men verscheidene dagen verkoelende compressen (één lepel vol loodazijn op een Liter water) of Priesnitzomslagen leggen en dan de betrokken plaatsen 1 à 2 maal daags insmeren met de

67. Zalf tegen Hoefgallen.

Bij de versteende (oude) gallen moet men eenige weken afkoelende compressen of Priesnitzomslagen leggen en dan éénmaal de zieke plaats met het

68. Middel tegen oude Gallen

penseelen. In al deze gevallen moeten de dieren gedurende de ziekte zeer ontzien worden en magere dieren moeten goed gevoerd worden.

Bevriezen. — Bevroren ledematen.

Het stijf worden van sommige lichaamsdeelen is dikwijls het gevolg van te koude standplaats, en kan licht het afsterven van dat lichaamsdeel veroorzaken. Vooral de hoeven en de achterste deelen van de achterpooten zijn aan dit gevaar blootgesteld. De kwaal openbaart zich door het opzwellen van de bevroren deelen.

Warmte aanwenden is niet raadzaam; daarentegen wèl compressen van koud water.

Ook mogen de ledematen niet gewreven worden, voor de vorst er uit getrokken is. Is dit geschied, dan bestrijke men de plaats, om mogelijke ettering te voorkomen, met

69. Wondbalsem.

Een voortreffelijk geneesmiddel voor alle wonden, zoowel door zadel of tuig veroorzaakt, als door slaan of stooten. De balsem wordt met een dotje watten op de wonde gelegd; de genezing heeft snel plaats, zonder dat de wonde draagt of dat er bederf bij komt.

70. Universeel-Heelzalf.

(Tegen hardnekkige, boosaardige wonden.)

Voor dragende, etterende wonden, zoowel als brandwonden is deze zalf altijd met het beste gevolg te gebruiken. Bij 't gebruik is 't voldoende, de zalf eenvoudig op de wonde te strijken, of, zoo de wonde erg draagt, ze met zuivere watten te beleggen, die, als 't mogelijk is, vastgehouden moet worden door middel van een strook linnen of een zwachtel van gaas.

Wie zijn hond liefheeft en hem voor ziekten behoeden wil, zorgte steeds het

71. Voorbehoedpoeder voor honden

in voorraad te houden. Men geve dagelijks, al naar het dier groot is, $\frac{1}{2}$ à een heele theelepel daarvan door het voedsel.

Diarrhee bij honden.

Deze ziekte kan licht ontstaan door kouvatten, overlading der maag, door het gebruik van slecht of bedorven voedsel, beschimmeld brood enz.

Een uitstekend middel daartegen is het

72. Diarrheepoeder voor honden.

Hiervan geeft men om de 3 uren een theelepel vol tot beterschap intreedt. Daarna is het voldoende 2 maal daags een theelepel te geven.

73. Poeder tegen Hondenziekte.

Van dit poeder geeft men 3 maal daags zooveel als op de punt van een mes gaat, met of zonder melk; aan groote honden geve men het dubbele.

74. Wormpoeder voor honden.

Dit wormpoeder geve men liefst eens per dag op de nuchtere maag. Men strooit het op de tong of legt het tusschen ouwels. Aan jonge honden moet men slechts de helft van een poeder geven.

Rheumatiek bij honden.

Men houdt het dier, goed toegedekt, een kwartier lang boven de wasem van een heet afkooksel van kamillen en geeft bovendien 4 maal daags een eetlepel vol

75. Rheumatiekwater.

Een ziekte, die zich nu en dan bij honden voordoet, is de

Oorpijn.

(Inwendige Oorworm).

Voor welker verdrijving mijn

76. Oorolie.

goede diensten bewijst. 1 à 2 maal daags droppele men 30 droppels in de oorschelp.

77. Schurftolie voor honden.

Met deze olie wrijft men de dieren éénmaal daags in en wast ze om de 2 dagen met *Teer-* of *Creolinzeep*. Na 10 à 20 dagen volgt volkomen genezing.

Voor kleine of jonge honden verdunt men de schurftolie vóór 't gebruik met een gelijke hoeveelheid water, en wrijft de dieren om de 2 of 3 dagen met vaselinezalf in.

Ontsteking der Stuitklier (Pip).

De vogels hebben op de staartwervels een klier, stuit- of smeerklier genoemd. Deze zondert een vetachtige stof af, die door de vogels gebruikt wordt om hun vederen in te smeren, ter voorkoming van nat worden. Raakt nu de uitmondingsbuis van deze klier dicht, zoo ontstaat er een ontsteking, en dientengevolge afscheiding van etter. Dit ziekteverschijnsel draagt den naam van pip.

Men maakt een kleine insnijding, zoodat de etter kan uitvloeien en gebruikt verder

78. Waschwater tegen Pip.

Men wast de plaats hierboven aangegeven 2 à 3 maal daags goed af met een zuiver linnen lapje, alsdan treedt genezing snel in.

Kalkpooten.

Deze worden veroorzaakt door zoogenaamde schurftmijten, welke graven in en onder de huid der pooten. Hierdoor ontstaat een ontsteking, welke de vorming van schubbetjes tengevolge heeft. Deze kleven door een taaie massa aan elkaar. Ten laatste ontstaan dikke, grauwe korsten, die sterk jeuken, en waaraan de patient voortdurend krabt en pikt.

Men smeert de korsten goed met groene zeep in. Na een dag wassche men de pooten met goed warm water en verwijdere voorzichtig de korsten. Nu smeert men de pooten éénmaal daags in met de zeer goede

79. Kalkpootenzalf.

Bevroren Kam.

De oorzaak behoeft men zeker niet te noemen. Hoofdzaak is, te zorgen voor een goed warm hok. De kam ziet er slap en bleek uit en is dikwijls ontstoken. Men zet de dieren alleen in een hok en bevochtigt den kam 2 à 3 maal daags met

80. Tinctuur voor bevroren Kam.

81. Kamwondtinctuur.

In geval van wonden aan de kam, is deze kamwondtinctuur zeer aan te bevelen.

Poederkam of Witkam.

Deze ziekte wordt een schimmel toegeschreven. Kam

kin- en oorlellen worden langzamerhand wit of grijs, 't Komt voor dat deze ziekte zich uitbreid over den geheelen kop en nog verder. Is 't reeds zoover gekomen, dan is 't raadzaamste afmaken. Bij 't begin der kwaal is zeer aan te bevelen.

82. Wassching tegen Poederkam.

83. Zalf tegen Poederkam.

Rheumatisme.

De oorzaak is te zoeken in vochtige hokken, waarvoor vooral jong gevogelte vatbaar is. In de eerste plaats zorg men voor een droog, tochtvrij hok, den bodem met zandbedekking. Aanbeveling verdient bovendien een warm waterbad met een halve lepel groene zeep en mosterd op 1 Liter water. Tegelijkertijd moet men goed inwrijven met

84. Rheumatoline,

een zeker werkend wrijfmiddel, 't welk tweemaal daags moet aangewend worden. Aanbeveling verdient het steeds in eene richting te wrijven, en wel van beneden naar boven.

Zwakte der beenderen.

Hier is alleen de oorzaak te zoeken in verkeerd voedsel, bevattende te weinig phosphorzuren zouten.

Vochtige en tochtige hokken werken natuurlijk 't ontstaan der ziekte in de hand. Ze zijn kreupel of

lam, liggen veel. 't Kan zelfs zoover komen, dat poot en borstbeen krom groeien. Is 't eenmaal zoover, dan helpt niets meer. Aanvankelijk kan men zich bedienen door onder 't voedsel graan, erwten, stukjes rauw vleesch en, bovendien, elken dag een eetlepel (op 25 kippen) van mijn

85. Twee-basisch phosphorzure kalk.

te voegen

Borst- neus- en luchtpijpcatarrh.

in hoofdzaak een verkoudheid, welke bij een goede behandeling in een paar dagen over kan zijn. Vooral warm houden en geen beweging geven. Warme melk te drinken en 3 maal daags een mespuntje van mijn

86. Borstpoeder.

Dit borstpoeder geeft men, liefst vermengd met gewreven aardappels, voor ganzen, en met gekookte rijst voor hoenders.

Croup en Diphtheritis.

De meest gevreesde ziekten onder 't gevogelte, wegens haar besmettelijkheid. Ze komen in vele opzichten overeen 't Zijn bacteriën, die zeer waarschijnlijk met het voer worden opgenomen. De ziekten zijn te kennen aan een vetachtige kazige massa, welke zich bevindt in de verhemelte-bogen, neusholte, op de tong, in de neusopeningen en oogkassen. Ze zijn lam en zien er treurig uit. Direct moeten de gezonde dieren in een

ander hok, en pooten en buik gedoopt worden in een 6 % Creolin-oplossing. Bij de aangetaste dieren neemt men de belegselen op tong, oog en neusgaten door middel van een scherp voorwerp voorzichtig weg, om daarna de zieke deelen te penseelen met

87. Croup- en Diphtheritis-penseelvocht.

Neemt men roode, zwerende plaatsen waar, zoo is het zeer aan te bevelen, deze plaatsen met citroensap te bevochtigen. Gedurende de ziekte is het goed ijzerhoudend water te laten drinken (1 theelepel ijzer-vitriool op 2 Liter water).

---

90. Middel tegen het uitvallen der haren der paarden.

Het komt veelvuldig voor, dat bij paarden op plaatsen waar wonden of kwetsuren geweest zijn, de haren verdwijnen, ja finaal uitvallen.

Daar in zulke gevallen meestal glad verkeerde middelen aangewend worden, of minstens eens geprobeerd, heb ik een speciaal voor dit doel geschikte olie samengesteld, die bij nauwkeurig gebruik in zeer korten tijd het uitvallen der haren doet ophouden, en zelfs op plaatsen, waar ze reeds verdwenen waren, spoedig nieuwe doet groeien.

Met deze olie moeten de paarden driemaal daags ingewreven worden en de plaats moet elken morgen zorgvuldig afgewassen worden met *Teer-zwavel-zeep*.

Schapenschurft.

Deze menigvuldig voorkomende ziekte bij schapen kan men met mijn

91. Schurftolie

snel en zeker bestrijden. Men baadt de schapen in een 3 % oplossing van schurftolie in lauw water (dus 3 deelen olie op circa 100 deelen water of 1 eetlepel olie op 1 Liter water). Deze afwassing moet men na 7 dagen herhalen, waarop de ziekte genezen zal zijn.

Tegen de

Klauwziekte of het Klauwzeer bij schapen

gebruike men de onder 99 beschreven desinfecteerolie en is een dagelijksch uitwasschen met de daar aangegeven verdunning voldoende.

92. Lintwormpoeder voor 10 schapen.

Dit reeds sinds jaren beproefde poeder wordt met water aangemengd tot een slikartsenij en men strijkt daarvan driemaal daags een gedeelte ter grootte van een walnoot op de tong.

93. Longwormpoeder voor 10 schapen.

Dit poeder wordt evenals het vorige met water tot een slikartsenij aangeroerd en eenmaal per dag een gedeelte ter grootte van een walnoot op de tong gestreken.

94. Vreetpoeder voor schapen en geiten.

Bij gebrek aan eetlust en onvoldoende spijsvertering geeft men van dit poeder op de nuchtere maag een eetlepel vol in zemelenwater. Bij verstopping geve men bovendien het spijsverteeringszout No 2.

Heel goed is het den buik der dieren met een weinig kamferspiritus te wrijven.

Diarrhee van lammeren.

Deze ziekte vertoont zich spoedig na de geboorte en komt heel veel voor. Tal van lammeren sterven er aan. De dieren liggen veel, zijn moe, gevoelig voor koude, staan met krommen rug, zijn onrustig door de pijn en kwispelen met hun staart, zuigen weinig en hebben herhaaldelijk slijmerige, kwalijkriekende ontlasting.

Gedeeltelijk is de ziekte erfelijk of ze ontstaat door kouvatten in een slechten, vochtigen stal,

Om de ziekte te voorkomen voere men de moederdieren aan 't einde van hun drachtijd wat minder en geve af en toe wat glauberzout.

Is de ziekte algemeen verbreid, dan moet men van voeder veranderen.

Den lammeren geeft men het

95. Diarrheepoeder voor lammeren.

Om de 2 uren geeft men $\frac{1}{2}$ theelepel in warme valeriaan of kamillenthee opgelost.

Geven de moederschapen te veel melk, dan moet men ze een weinig uitmelken en goed, onbedorven

hooi voeren. De jonge en oude dieren moeten in een gezonden stal gebracht en tegen koude beschut worden.

96. Insectenolie tegen Veeluisen.

Het zekerste middel om het vee op radicale wijze van alle ongedierte te zuiveren.

Voor paarden, runderen en varkens doet men 2 eetlepels vol insectenolie op 1 Liter lauw water en wast daarmee de dieren. Dit wordt na 2 dagen herhaald.

Voor kalveren, schapen en honden neemt men slechts één eetlepel vol insectenolie op 1 Liter water.

Voor een goede vermenging van de olie is het raadzaam *zeepwater* te gebruiken.

Deze insectenolie is door haar voortreffelijke werking boven alle insectenpoeders te verkiezen. Deze olie is tevens een geschikt middel om paardevliegen en steekvliegen op een afstand te houden. Men vermengt de olie, als boven vermeld, en wassche de dieren er vóór het inspinnen mee.

97. Insecten-, luizen- of Paardenvliegenzalf.

De zalf, tegen paardevliegen of steekvliegen aangewend, heeft dit voordeel, dat ze goed werkt, volkomen onschadelijk voor het haar is, niet steekt, niet hard wordt, dus gemakkelijk af te wasschen is, niet zoo gauw vervliegt en daardoor zuiniger in 't gebruik is, gemakkelijk vervoerd kan worden, en dat het breken van een flesch en daardoor vuil worden van andere uitgesloten is.

Deze zalf kan men in lichte en in donkere kleur krijgen.

99. Desinfecteerolie.

Het is een dure plicht van iederen landbouwer de desinfecteerolie te gebruiken, want het gaat hier om zijn *eigen* welzijn, zoowel als om dat van zijn buurlieden. Door achteloosheid of nalatigheid in 't reinigen van zijn stal, en daartoe behoort ook het desinfecteeren, heeft reeds menig landbouwer een aanzienlijke schade geleden door 't verlies van vee.

Een groot deel van alle veeziekten vindt haar ontstaan in gebrekkige ontsmetting.

Door het gebruik van deze desinfecteerolie voorkomt men stellig ziekten, als: miltvuur, vlekziekte, mond- en klauwzeer, etc. in den eigen stal.

Daartoe neemt men 1 eetlepel vol op één Liter lauw water en sprenkelt dit 1 à 2 maal per week door den stal. Met dezelfde verdunning wordt het vee tijdens de ziekte of nog beter wat vroeger, 1 à 2 maal per week gewasschen.

100. Kippenpoeder

Met vreugde zal men overal dit poeder begroeten, want tot nu toe was er geen krachtadig middel om ook het

Eierleggen in den winter

te vermeederen of te verkrijgen.

Voor 20 hennen neemt men dagelijks een eetlepel vol en mengt dat door het voer (meel enz).

101. Boterpoeder

Dit poeder ruimt niet alleen de zwarigheden uit den weg, die zich bij het winnen van boter vooral in

den zomer- en herfstmaanden voordoen, maar geeft tevens een grooter botergewin. Mijn boterpoeder is reeds erkend als het geschikste middel om de boterafscheiding, waarover men dikwijls uren of halve dagen werk heeft, in 10 à 30 minuten te doen geschieden.

Mijn voor H.H. landbouwers onschatbaar boterpoeder, dat zelfs in den heetsten zomer, of bij onweder — in kleine hoeveelheden — $\frac{1}{2}$ à 1 eetlepel vol in wat water opgelost, bij 5 Liter room gevoegd — de afscheiding der vetbolletjes in 15 minuten mogelijk maakt, vermeerderd ook de hoeveelheid mooie, vaste boter, voorkomt het spoedig ranzig worden en geeft de boter een schooner kleur en een aangename weidesmaak. 't Spreekt van zelf, dat de dieren op doelmatige wijze gevoerd moeten worden.

Doet men dit poeder in melk, dan verhoogt het de roomafscheiding en onttrekt aan melkproducten even tueel den scherpen, onaangenaamen smaak, ontstaan door voeding met knollen.

Het is dus ook een zeer gewaardeerd preparaat voor het boerenbedrijf

Als sterk smakende boter met een oplossing van dit poeder gewasschen en gekneed wordt, dan worden aanzien en smaak der boter veel beter

Het poeder moet op een droge plaats bewaard worden en blijft altijd goed. In grootere hoeveelheden is het veel goedkooper.

102. Boterkleursel.

Om aan boter een gezonde natuurkleur te geven doet men bij de room druppelsgewijze (per Liter ongeveer 6 druppels) van dit boterkleursel, totdat men

de gewenschte kleur heeft gekregen. Daarna handelt men als gewoonlijk. Door het boterkleursel lijdt noch de smaak, noch de duurzaamheid van de boter. Het kleursel is volkomen onschadelijk, en er is reuk noch smaak aan. Het boterkleursel moet op een koele, donkere plaats goed afgesloten bewaard worden.

103. Zout om eieren te conserveeren.

Voor het conserveeren van eieren, ten einde die het geheele jaar door aangenaam van smaak te doen blijven. Eieren met dit zout behandeld zijn werkelijk beter dan de zoogenaamde kalkeieren en zijn van versche eieren niet te onderscheiden.

---

104. Paardevliegenuolie.

Ter beschutting der paarden tegen de zoo lastige paardevliegen.

Met deze olie worden de dieren hier en daar bestreken. De olie laat zich gemakkelijk met zeepwater weer afwasschen. De haren vallen door het gebruik ervan niet uit.

Tevens verwijs ik naar No. 97.

Conserveeringszout,

Dit is in elk boerenbedrijf onontbeerlijk voor:

DE BOTER:

Vooropgesteld, dat melk en room met conserveeringszout behandeld zijn, moet men bij het botermaken nemen:

1° als de boter ongezouten verkocht wordt, op 1 Liter room 2 maal zooveel als er op de punt van een mes gaat van het *3-voudige* conserveeringszout.

2° als de boter gezouten moet worden op 1 Liter room 4 maal zooveel als er op de punt van een mes gaat van het *enkelvoudige* conserveeringszout.

Keukenzout moet er naar behoefte bijgevoegd worden.

Voornamelijk kleine landbouwers komt deze conserveeringsmethode goed te stade.

Daar deze niet wanneer zij maar willen, kunnen karnen, is hem de mogelijkheid opengesteld de goede smaak van zijn room en zijn boter veel langer te behouden; hij zal daardoor ook een hooger prijs voor zijn boter eischen kunnen, waardoor de zeer geringe kosten van het conserveeringszout rijkelijk gedekt worden.

DE ROOM:

Die scheidt zich op de geconserveerde melk volkomen af. Ook deze moet men met het drievoudige conserveeringszout, en wel $\frac{1}{2}$ koffielepel per Liter, verduurzamen, zoodat ze haar heerlijken smaak niet verliest, in 't geval ze eerst later gekarnd kan worden.

DE MELK:

Om deze in den zomer duurzaam en geschikt voor transport te maken, wordt vóór het melken in het melkgerei op elken Liter melk een hoeveelheid, als er op een punt van een mes gaat van het 3-voudige conserveeringszout (of 3 maal zooveel van het enkelvoudige conserveeringszout) gegeven. Het zout lost het

best op en verdeelt zich ook het beste in pas gemolken melk. Als men het zout in de melk doet, als ze al koud geworden is, moet men 10 minuten lang flink roeren.

DE KAAS:

Om deze duurzamer te maken, geeft men op 1 Liter gestremde melk 1 eetlepel enkelvoudig conserveeringszout in den kaasketel.

Voor kaasmakerijen, die exporteeren, is deze conserveeringsmethode van groot gewicht.

Het beschimmelen van kaas op de planken kan voorkomen worden, als men de kazen dikwijls met een koude oplossing van 1 eetlepel enkelvoudig conserveeringszout in $\frac{1}{4}$ Liter gekookt water afwascht.

Mijn conserveeringszouten zijn volkomen onschadelijk en daarom iederen boer ten zeerste aan te bevelen.

105. Conserveeringszout — enkelvoudig.

Conserveeringszout — drievoudig.

